ԵՐԵՍՈՒՆԻՆՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Տարեկան գինը 10 ռուբլի. կէս տարվանը և 7 ամսվանը 6 ռուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԵՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція „Мшакъ“
Сергіевская ул., № 5.
Tiflis, Rédaction „Mschak“
Խմբագրատան տելեֆոն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամենուրեք
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 20 կոպէկ.
Տպարանի տելեֆօն № 67.

ԲԱՑՎԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
ՄՇԱԿ
ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԼՐԱԳՐԻ
ԱՌԱՋԻԿԱՅ **1912** ԹՒԱԿԱՆԻ ՀԱՄԱՐ
ՔԱՌԱՍՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆԸ. «Մշակի» տարեկան գինը 10 ռուբլի է, 11 ամսվանը նոյնպէս 10 ր., 10 ամսվանը՝ 9 ր., 9 ամսվանը՝ 8 ր., 8 ամսվանը՝ 7 ր., 7 և 6 ամսվանը՝ 6 ր., 5 ամսվանը՝ 5 ր., 4 ամսվանը՝ 4 ր., 3 ամսվանը՝ 3 ր., 2 ամսվանը՝ 2 ր., 1 ամսվանը 85 կ. և 15 կ. պօստի ծախք։

Ամերիկայի բաժանորդները պիտի վճարեն տարեկան 6 դօլլար. Եւրօպայի բաժանորդները՝ 32 ֆրանկ. Պարսկաստանի բաժանորդները՝ 10 ռուբլի. Թիւրքիայի բաժանորդները՝ 120 ղրուշ։

Հասցէները փոխելու համար պէտք է ուղարկել նաեւ հին հասցէն, և միենոյն ժամանակ 40 կ. նամականիշ։

Հին բաժանորդներից խնդրվում է կպցնել փոխադրական բլանկի վրա նախկին տպագրված հասցէն իր վրա ունեցած համարով։

Մեր հասցէն՝ ТИФЛИСЪ, Редакція „МШАКЪ“. Արտասահմանից՝ TIFLIS, Rédaction du journal „MSHAK“.

ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

„ՄՇԱԿԻ“ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԻՑ

Ի նկատի ունենալով, որ ուշ բաժանորդագրվելու պատճառով առեղծվում են մի շարք տեխնիքական անյարմարութիւններ, որոնք զրկում են խմբագրութեան գրասենեակին հնարաւորութիւնից յունվարի 1-ից կանոնաւորապէս թերթն ուղարկել բաժանորդներին, ուստի խնդրվում է բաժանորդ գրվել ցանկացողներին վաղօրօք դիմել՝ գրելով հասցէները պարզ և ճշգրիտ։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ
„ԱՐՕՐ“
ամսագրի № 12-ի (դեկտեմբեր)

1) ՍՏԻՊԵՑԻՆ. . . . . Գէորգ ք. Մկրտումեանի
2) ԲԱՐԻԿԱԴԻ ՎՐԱ. . . . . . . Վաղ. Թումանեանի
3) ՍԵՐԸ. . . . . Կարինէի
4) ՁՄԵՌ (բանաստ.) Ալֆրէդ դը Վինիից Թարգմ. Ս. Յովհաննիսեանի
5) ՎԱՐԴ (լեհերէնից). . . . . » Ե.-ի
6) ՆՇԱՆՎԱԾՆԵՐ, պիէս. . . . . Ալ. Աբէլեանի
7) *** (բանաստ.) . . . . . Լեոն Գրիգորեանցի
8) ՂՐԻՄԻ ՀԱՅԵՐԸ . . . . . Պետ. Թումանեանի
9) ՄԻ ՊՏՈՅՏ ՋԱՒԱԽՔՈՒՄ. . . . . Ջուղայեցի Մ. Յ.-ի
10) ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ . . . Շաւարշի
11) «ԱՐՕՐԻ» երրորդ տարեշրջանի շեմքին . . . Հ. Առաքելեանի
12) ՅԱՒԵԼՈՒԱԾ, Իննսուն երեքը, մեծ վէպ Վ. Հիւգօյի, Թարգմ. Արշակ Սաֆարեանի
2—1

ԱՐՏԻՍՏԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԹԱՏՐՈՆ
ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, յունվարի 2-ին
ԹԻՖԼԻՍԻ ՀԱՅՈՑ ԴՐԱՄԱՏԻԿ. ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԽՈՒՄԲԸ
Տիկ. Օ. ՄԱՅՍՈՒՐԵԱՆԻ բենեֆիսին
կը ներկայացնէ
Առաջին անգամ հայ բեմի վրա
ՈՎԿԻԱՆՈՍԻՑ ԴՈՒՐՍ
Դրամա 4 արարուածով, Գորդինի, Թարգմ. Վ. ք. Տէր-Ղևոնդեանի։
Մասնակցում են.—Տ. տ. Գուլազեան, Զարէլ, Ժասմին, Մայսուրեան, Յասմիկ, Խանդանեան, պ. պ. Աբէլեան, Ալիխանեան II, Աւետեան, Շահխաթունի և ուրիշներ։
Սկիզբն է երեկոյեան ճիշդ ժամը 8-ին։
Տեղերի գները աւելացրած են։ Ռեժիսեօր՝ Ց. ԱԲԷԼԵԱՆ
Վարչութեան հերթապահ անդամներ՝ Վ. Մամուլեան, Տ. Յովհաննիսեան

Լոյս տեսաւ եւ վաճառվում է հռչակաւոր Ֆրանսիացի գրող
ՎԻԿՏՈՐ ՀԻՒԳՕՅԻ
ԻՆՆՍՈՒՆ-ԵՐԵՔ
նշանաւոր վէպի հայերէն թարգմանութիւնը
„ԱՐՕՐ“ ամսագրի
հրատարակութեամբ
—օ—
Այս կլասիկական չքնաղ վէպը, որի նիւթը վերցված է Ֆրանսիական մեծ յեղափոխութիւնից, պէտք է կազմէ ամեն մի մատենադարանի զարդը և լինի ընթերցանութեան ամենացանկալի նիւթ։
ԳԻՆՆ Է 1 Ր. 50 Կ.
Ի նկատի ունենալով, որ տպված է միայն 400 օրինակ, ուստի ցանկացողները պէտք է շտապեն վաղօրօք ստանալ, ուղարկելով իրանց պահանջը և դրամը «Մշակի» խմբագրութեան։
Գիրքը բաղկացած է 432 մեծադիր էջերից։
10—2

Ամենալաւը աշխարհում՝ անմդարտութեան և պարզ ժելի համի կողմից՝ համարվում են
ԴԷ-ՎԻԼԼԱՐԻ շվէյցարական ՇՕԿՕԼԱԴԸ և ԿԱԿԱՕՆ
Ֆրիբուրգում (Շվէյցարիա)
Վաճառվում են ամենուրեք։
Գլխաւոր ներկայացուցիչ՝ Վ. Դ. Կուլակօվսկի, Ելիսավէտպոլում։
(տ.) 1195. 10—2

Բեռլինի համալսարանի
ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Գ. Գ. ՄԵՀՐԱԲԵԱՆՑ
Ներքին հիւանդութիւններ՝
առանձնապէս կրծքի, ԹՈՔԱԽՏԻ և սրտի։
Սրսկումներ նաև տուբերկուլինով։
Ընդունելութիւնը ամեն օր՝
առաւօտեան ժամը 9—11-ը և երեկոյեան ժամը 5—7-ը։
Католическая ул. д. № 10. Տելեֆօն № 792.
(տ.օ.) տ. 989. 100—64

ԸՆՏՐԱԿԱՆ ԲԱՐԵՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

I

Հնացել են կաթողիկոսական ընտրութեան կանոնները։

Հնացել են ընտրութեան ձևերը։

Եղած կանոններով թերի է մնում ժողովրդական ներկայացուցչութիւնը, փնասվում է արդարութիւնը։

Պէտք է բարեփոխել կանոնները։

Ժամանակն է, որ Էջմիածինը մշակէ կանոնների մի նախագիծ և խնդրամատոյց լինի հաստատելու նրան ապագայի համար։

Մենք յաւակնութիւն չունենք լիակատար մի նախագիծ տալու, բայց ուրուագծենք մի քանի կէտեր մօքի փոխանակութեան առիթներ տալու նպատակով։

Անշուշտ՝ պատգամաւորների թիւը պէտք է համապատասխան լինի հայ ազգաբնակութեան քանակի այս ու այն շրջանում։

Եթէ Թիւրքիան և Ռուսաստանը ունեն հայերի միահաւասար թիւ, ուրեմն և պատգամաւորների թիւը պէտք է լինի հաւասար. իսկ եթէ մի տեղ ազգաբնակութիւնը աւելի մեծ է, պէտք է մեծ լինի և ներկայացուցիչների թիւը։

Խնդիր է ծագում, թէ որքան հայ ազգաբնակութեան վրա ընտրվի մի պատգամաւոր։

Անտարակոյս՝ եթէ ընտրական շրջանը վերցնենք ոչ շատ մեծ, ժողովրդական ներկայացուցչութիւնը կը լինի աւելի կատարեալ։ Օրինակ, եթէ ամեն 10,000 հայի վրա ընտրվի մի պատգամաւոր, այն ժամանակ ամեն մի փոքր շրջան կունենայ իր ներկայացուցիչը համազգային ժողովում։ Այո, այդ ճիշդ է, բայց այդտեղ կայ մի մեծ անյարմարութիւն, այդ այն է, որ այն ժամանակ չափազանց մեծ կը լինի համազգային համագումար ժողովը, բաղկացած՝ 700—800 անձից։ Դա անհնարին է։

Ուստի պէտք է վերցնել մի ուրիշ թիւ, օրինակ, այնպիսի մի թիւ, որ համազգային ժողովի կազմը լինի մօտաւորապէս բաղկացած մի հարիւր հոգուց։

Մենք, մի քանի բացառութիւններ անելով, համարում ենք այդ թիւը ընդհանուր առմամբ 100,000 հոգի։

Բացառութիւնները կը վերաբերեն ամերիկահայերին, եւրօպահայերին, պարսկահայերին, պատրիարքական ներկայացուցիչներին և Էջմիածնի սինոդին ու միաբանութեանը։

Արդարև՝ եթէ ընդունենք ռուսահայերի թիւը մերձաւորապէս 1.600,000, թիւրքահայերինը մօտ 2.000,000, հաշւելով այդտեղ և Թիւրքիայի կից երկիրների հայերին, այն ժամանակ մենք կունենանք 16 աշխարհական և 16 հոգևորական պատգամաւոր ռուսահայերից, 20 աշխարհական և 20 հոգևորական պատգամաւոր թիւրքահայերից, ընդամենը 72 հոգի։ Այնուհետև կարելի է սահմանել Պարսկաստանից 2 հոգի աշխարհական և 2 հոգի հոգևորական (Սպահանի և Ատրպատականի շրջանները). Ամերիկայից մի-մի, Եւրօպայից մի-մի, Սիսից մի-մի, սինօդից և Էջմիածնի միաբանութիւնից 15 հոգի, Երուսաղեմի, Աղթամարի (կաթ.) և Պօլսի պատրիարքների կողմից մի-մի հոգևորական ներկայացուցիչներ։

Ընդամենը մերձաւորապէս 100 հոգի։

Դա էլ բաւական մեծ թիւ է։

Մենք, անշուշտ, դէմ չէինք լինի, եթէ միաբանութեան ձայներից մեկը պակասէր և նրա տեղ աթոռանիստ Վաղարշապատ աւանը նոյնպէս ունենար իր կողմից մի պատգամաւոր։ Եթէ Էջմիածնի միաբանութիւնը վայելում է մեծ արտօնութիւններ այդ գործում, թող շրջապատող ժողովուրդն էլ ունենայ իր կարծիքը և իր ձայնը։

Ընտրական բարեփոխութեան հիմնական մասը պատգամաւորների դասաւորութիւնն է, համապատասխան՝ ազգաբնակութեան թւի։

Այդ մասը ուրուագծեցինք մօտաւորապէս։ Անկասկած, նա կարող է որոշ փոփոխութիւնների ենթարկվել, բայց հիմնական գաղափարը ընդգծված է։

Հետևեալ անգամ կը խօսենք ընտրողական շրջանների և միւս բարեփոխութիւնների մասին։

Ա. Քալանթար

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ

—օ—

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Կաթողիկոսական ընտրութեան իսկական պատկերը

VII

Մենք Էջմիածին հասանք դեկտ. 7-ին, չորեքշաբթի։

Պատշաճութիւն պահանջած այցելութիւնները տալով տեղական սրբազանին, Էջմիածնի միաբաններին, սինօդի անդամներին, հետամուտ եղանք իմանալու, թէ ինչ վիճակի մէջ են գտնվում գործերը, ինչ դասաւորումներ. չերտաւորումներ են տեղի ունեցել մինչև մեր գալը, որովհետև թիւրքահայ պատգամաւորները գրեթէ ամենքը եկել հասել էին։

Շուտով իմացանք, որ կան հետևեալ շերտաւորումները 1) օրմանեանականներ և 2) հակաօրմանեանականներ։ Օրմանեանականների միակ ընտրելին՝ Մաղաքիա արքեպիսկոպոս Օրմանեանն է։

Հակաօրմանեանականները, բացատրեցին մեզ, չունեն մի որոշ ընտրելի և բաժանված են մի քանի հոսանքների. Նրանք միաբան և համերաշխ են ցոյց տալիս իրանց մի բանի մէջ—տապալել Օրմանեանի կանդիդատութիւնը, և սոսկալի երկիւղի ու յուզմունքի մէջ են, վախենալով որ այդ կանդիդատութիւնը կարող է աջողութիւն գտնել, որովհետև իրանց մէջ էլ կան ծածուկ օրմանեանականներ, բայց իրանց ընտրելիների վերաբերմամբ միաբան չեն։ Թիւրքահայերի մի մասը, որի խօսողն արտայայտիչն էր Թորգոմ եպիսկոպոսը, առաջ է քշում Դուրեան սրբազանի կանդիդատութիւնը, իբրև երկրորդ ընտրելի նշանակելով Մեսրոպ եպիսկոպոսին. մի այլ մասը՝ պնդելով նոյնպէս Դուրեանի վրա՝ իբրև երկրորդ ընտրելի առաջարկում է Սուրէնեան սրբազանին. մի երրորդ մասը, որի արտայայտիչն էր բարոյական ոյժութիւն կազմող և Մանկունի տեղապահի ներկայացուցիչ Յակոբ-Աշոտ եպիսկոպոսը, որին ռուսահայերը կնքել են «փէշքէշի ձի» անունով, առաջ էր քշում Սուրէնեանին՝ իբրև առաջին և Դուրեանին՝ իբրև երկրորդ ընտրելի։ Էջմիածնի միաբանութիւնն էլ բաժանված էր երեք հոսանքի. մի մասը՝ օրմանեանական էր, մի մասը՝ սուրէնեանական, մի մասը՝ մեսրոպեան. վերջին երկուսն էլ, իբրև երկրորդ ընտրելի, ընդունում էին Դուրեանին։

Անհա գրեթէ անսխալ կերպով այդ դասաւորութիւնները կային, երբ մենք հասանք Էջմիածին։ Գալով Մուրադբէգեան եպիսկոպոսին, պէտք է ասել, որ հակաօրմանեանականները իրանք ինքնաբերաբար հասել էին այն եզրակացութեան, թէ նրա անունը տալը՝ արդէն լրջմտութեան, կշռադատութեան և խոհեմութեան սահմաններից դուրս կը լինի, ուստի և որոշել էին հանել նրա անունը ընտրելիների ցանկից, ցաւելով, ի հարկէ, այնքան ապարդիւն կատարած ջանքերի և ճիգերի մասին։

Ստանալով պատգամաւորների ցուցակը, մենք տեսանք, որ բոլոր ձայները 124 են։ Սրանցից 40 ձայն ունի Օրմանեանը. մնացած 84 ձայները բաժանվում են Սուրէնեանի, Դուրեանի և Մեսրոպի միջև։ Միւս կողմից մեզ հաւատացնում էին թէ Էջմիածնի միաբանները և թէ թիւրքահայերից մի քանիսը, թէ իրանց՝ թիւրքահայ պատգամաւորների մէջ կան մօտ 20—22 հոգի, որոնք գաղտնի քուէարկութեան ժամանակ ձայն կը տան յօգուտ Օրմանեանի, այնպէս որ գաղտնի քուէարկութեան կամ վերջնական ընտրութեան ժամանակ Օրմանեանը կարող է յանկարծ 60—62 ձայն ստանալ և դառնալ նոյն իսկ առաջին ընտրելի։

Սակայն կային թիւրքահայերից և այնպիսինները, որոնք հաւատացնում էին մեզ, թէ անհիմն է այն կարծիքը, թէ հակաօրմանեանական խմբի մէջ կան 20—22 հոգի ծածուկ օրմանեանականներ։

Մի հանգամանք սակայն ստիպում էր մեզ հաւատալ, թէ, արդարև, հակաօրմանեանականների երկիւղը զուր չէ։ Պէտք է ասել, որ հակաօրմանեանական բանակը, ինչպէս մեզ հաւատացրին ականատեսները, ղեկավարութեամբ Յակոբ-Աշոտի, Թորգոմ եպիսկոպոսների և Եր. Տէր-Անդրէասեանի ու Մ. Հայկազնի, դեռ Պօլսում սկսել էր ստորագրութեամբ պարտաւորեցրել էին շատերին խոստանալ՝ ձայն չը տալ Օրմանեանին։ Հասնելով Էջմիածին, նրանք հսկում էին և ամեն մի նոր թիւրքահայ պատգամաւոր կամ հօրիզօնական պատգամաւոր (այսպէս էին կոչվում համբաւաւոր խուրդային ցուցակից ընտրվածները) գալիս շրջապատում էին նրան, տանում ստորագրել տալիս թղթին, լրտեսում, հետամուտ լինում, որ նոր եկողը յարաբերութիւն կամ տեսակցութիւն չունենայ օրմանեանականների հետ։ Եւ բացի Վրթանէս Փափազեանից, Միհրդատ Հայկազնից, Երուանդ Տէր-Անդրէասեանից, Սիմէօն Տէր-Մինասեանից, որոնք կատարում էին այդ պատուաբեր պաշտօնը, հօրիզօնականները կողմնակի մարդիկ էլ ուղարկել էին Էջմիածին աջակցելու նրանց. օրինակ՝ դերասան Վրոյրին (որ պատգամաւորներից նոյն իսկ աւելի առաջ և աւելի պատուաւոր աթոռներին էր գրաւում սեղանատանը), «համբաւաւոր բժշկապետ» Նիկ. Կաճկաճեանին, Գեղէօն Ահարոնեանին և այլոց։ Այս իրողութիւնը ես այժմ յիշում եմ այն պատճառով, որ «Հօրիզօնը» ահագին վայնասուն բարձրացրեց այն առիթով, թէ Բագուից Էջմիածին է եկել թիւրքահայ գրող Լևոն Բաշալեան, և նրա գալուստը համարեց մի տգեղ քայլ օրմանեանականների կողմից, որոնք ուղարկել էին նրան, որպէս թէ պրօպագանդա անելու յօգուտ Օրմանեանի, մինչ մենք և ոչ մի խօսք չասեցինք, ոչ մի ազմուկ չը բարձրացրինք Վրոյրի, Կաճկաճեանի, Ահարոնեանի և ուրիշ այլ ղօչաղների գալստեան մասին։

Մի ուրիշ հանգամանք աւելի համոզեց մեզ, որ, արդարև, Օրմանեան կարող է գաղտնի քուէարկութեան ժամանակ ստանալ մօտ 60—62 ձայն, հետևաբար լինել նոյն իսկ առաջին ընտրելի։ Երբ բանակցութիւններ էինք վարում հակառակ բանակի հետ և առաջարկում, որ Օրմանեանի անունը մտցվի քառանուն ցանկի մէջ, մենք ասում էինք հակառակ բանակի թիւրքահայ պատգամաւորներից շատերին.

— Քանի որ դուք, ինչպէս կը պնդէք, 80 ձայն ունէք, այլ ևս ինչ վախ ունէք և ինչու չէք համաձայնում մտցնել Օրմանեանին քառանուն ցանկի մէջ և ապա ձեր 80 ձայներով սևացնել նրան։ Չէ որ մենք ունենք միայն 40 ձայն, երկու անգամ աւելի նուազ ձեր ձայներից։

— Էֆէնդիմ,—յանկարծ դուրս թռաւ թիւրքահայ պատգամաւորներից մեկի բերանից,—մենք վստահ չենք մերիններուն վրայ և կը վախնանք, որ գաղտնի քուէարկութեան ատեն ձեր 40 ձայները դառնան 60 կամ 65։

Ուրեմն, մեր առաջ այսպիսի մի դիլեմմա կար. մի կողմից մեզ հաւատացնում էին, թէ Թիւրքիայի հայ ժողովուրդը միահամուռ կերպով դէմ է Օրմանեանին, միւս կողմից հաւատացնում էին, թէ ոչ, այդ ժողովուրդը ամենևին հակառակ չէ նրան և արժանաւոր կաթողիկոսացու է համարում նրան։ Արդ, միակ միջոցն ստուգել՝ թէ որ կարծիքն է արդարացի և ճիշդ, այդ այն էր որ թոյլ տրվէր դնել Օրմանեանի տուփը, իբրև ընտրելի, կամ նրա անունը մտցվէր քառանուն ցանկի մէջ, և ապա ենթարկել նրան գաղտնի քուէարկութեան։ Եթէ գաղտնի քուէարկութիւնը ցոյց կը տար, որ մենք ունենք միայն 40 ձայն, ուրեմն պարզ կը լինէր, որ հայ ժողովրդի մեծամասնութիւնը չէ ցանկանում Օրմանեանին, և մենք անմռունչ կը խոնարհէինք այդ փաստի առաջ։

Եւ այդ է պատճառը, որ մեր ֆրակցիան որոշեց, իբրև մի արդար պահանջ, առաջարկել հակաօրմանեանական մեծամասնութեանը՝ մտցնել Օրմանեանի անունը քառանուն ցանկի մէջ։

Մենք բնաւ չէինք կարծում, թէ այդպիսի մի արդար պահանջ կը հանդիպէ դիմադրութեան։

Եւ սկզբում մեր պահանջը մեծ դիմադրութեան չը հանդիպեց. նշաններ կային, որ մեծամասնութիւնը մեզ կանի այդ զիջումը. յամենայն դէպս կային տատանվողներ և համբերատարներ, որոնք յոյս էին տածում, թէ այդ առաջարկը կարող է ընդունվել. կային և անձինք, որոնք նոյնիսկ աշխատում էին համոզել մեծամասնութեան՝ ընդունել այդ առաջարկը։ Իմացվեց, որ հակաօրմանեանականները սպասում էին Սամսոն Յարութիւնեանի գալուն, որպէսզի կարողանան վերջնական որոշումն տալ։

Եւ մեր մէջ կային այնպիսի միամիտներ, որոնք համոզված էին և հաւատում էին անկեղծօրէն, թէ Սամսոն Յարութիւնեանը կը լինի հաշտարար միջնորդ, որ նա կը համոզէ թիւրքահայ թեկնածուներին ընդունել փոքրամասնութեան միանգամայն արդարացի, միանգամայն ընդունելի առաջարկը։

Ես և շատերը մեր սրտում ճգնում էինք համոզել մեզ, թէ ով գիտէ, Սամսոն Յարութիւնեանը մտածէ իբրև ինտելիգենտ մարդ, թէ ինչպիսի աղէտալի հետևանքներ կարող է արտադրել պառակտումը թիւրքահայերի և ռուսահայերի միջև, և աշխատէ այդ պառակտման առաջն առնել։

Աւաղ, մեր այդ յոյսերը չիրականացան, և ես ջախջախված տեսայ իմ սրտիս մէջ այն նշոյլը, այն կայծը, որ կար, երբ, մի անգամ, մեր ժողովի ժամանակ, Աստրախանի թեմի պատգամաւոր Նիկ. Սաթունեանը—մի համակրելի երիտասարդ, որ թէև նոյնպէս թունդ հակաօրմանեանական, բայց մեր ժողովներում ընդունված և յարգված—ներսմտաւ և, վրդովված, յուզված, արտասանեց մեր ամենքի առաջ. «Այնպիսի տգեղ դեր, որպիսին կատարեց Ս. Յարութիւնեանը այս գործում (մեր առաջարկը վերջնականապէս մերժվել էր), ոչ ոք չը կատարեց. այդ դերը, երկդիմի և երկերեսանի էր»։

Բացատրենք, թէ ինչ դեր էր։

Հ. Ա.

ՁԵՂՉՈՒՄՆԵՐԻ ԱՐՁԱԳԱՆՔՆԵՐ

—

Կաթողիկոսական ընտրութիւնների առիթով Մանկունի արքեպիսկոպոսի ձեռքով կատարված ձեղծումների մասին ակնարկներ կան և Կ. Պօլսի թերթերի մէջ։ «Բիւզանդիոնի» մէջ կարդում ենք հետևեալը.

Կը լսենք, թէ Հրանտ վարդապետ իբր կաթողիկոսական պատգամաւոր չըրկելու համար պատրիարքարանն ամեն ջանք ըրեր է, հակառակ ճանապարհածախսն ալ ղրկուած ըլլալուն, որովհետև կասկած կայ եղեր թէ Յովսափեան վարդ. մի գուցէ Օրմանեան սրբազանին տայ իր քուէն....։ Արդէն կաթող. պատգամա-

ւորներու այս բոլոր խնդրին մէջ ձախաւեր ու քմահաճ ընթացքի հետևեցաւ պատրիարքարանը. օրինակի համար՝ պատգամաւոր կայ, որ ճամբայ ելած է ու չի գիտեր, թէ ո՞ր Թեմէն կերթայ։ Պատրիարքարանը մէկ քանի առաջնորդարան դիմեր է որ զանիկա պատգամաւոր ընտրել տայ և քանի մը Թեմերու մէջ իր խօսքը չկրնալով քալեցնել վերջապէս կրցեր է Վանեան շահիլ, Թէև կըսուի՝ այդ ալ կասկածելի է։

Ուրեմն. ճշդվում է այն լուրը, որ Միհրդատ Հայկազնը ուղարկվել է Էջմիածին դեռ պատգամաւոր չընտրված։

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)
26 դեկտեմբերի

Կ. Պոլիս.—Մեծ վէզիրը լուրջ կերպով հիւանդացաւ։

Պորտ-Սաիդ. — Եկաւ անգլիական «Պէլօրուս» ռազմանաւը։

Ալէքսանդրիա.—Անգլիական ռազմանաւի պաշտօնն է պահպանել եգիպտական ջրերի չէզոքութիւնը։ Նաւի գալուստից անմիջապէս յետոյ իտալական պատերազմանաւերը մեկնեցին։

Կահիրէ.—Խէդիվը մեկնեց Սօլում, որպէսզի իր ներկայութեամբ հաւաստիացնէ, թէ Սօլումը պատկանում է Եգիպտոսին։

Հռոմ. — Օգնուտ պատերազմում սպանվածների և վիրաւորվածների հանգանակվեց 2,918,000 լիր։

Պարիզ.—Մինիստր-նախագահ Կայօն խնճոյքին ճառ արտասանեց և յայտնեց, որ կառավարութիւնը առաջարկելու է պալատին իրագործել ազգային քաղաքականութիւնը պետութեան պաշտպանութեան նկատումներով, կարգ ու կանոն և կարգապահութիւն մտցնել հասարակութեան խաւերում։ Կառավարութիւնը ջանալու է իր գանձարանի խնայողութիւնները գործադրել նաւահանգիստների, ծովային ճանապարհների և երկաթուղային ցանցի բարելաւման վրա։

Սկսվեցին սենատի ընտրութիւնները։ Ընտրվելու են 100 մարդ։ Առ այժմ ընտրվածների թւումն են պալատի նախագահ Դումէրը և Ժան-Մօրէլը։ Սևացածների մէջ են՝ նախկին մինիստր Պէլտանը, որին յաղթեց նախկին դեսպան Կօնստանը։ Մեծամասնութեան կուսակցութիւնները շահեցին 7 տեղ։

ՀԵՌԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔՈՒՄ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)
26 դեկտեմբերի

Շանխայ. — Հեռագրական հաղորդակցութիւնը Խանկոուի հետ խզվեց։ Լուրերի համաձայն սկսվել է ճակատամարտ։ Այստեղ հանգիստ է։

Տօկիօ.—«Եամատօն» ասում է. «Եապօնիայի սկզբունքը մնում է նախկինը—չը միջամտել։ Սակայն շահը բոլոր մեծ պետութիւններից միացեալ քայլ է պահանջում»։

Չինաստանի դրութեան վատթարանալը եապօնական մամուլին գրգռված դրութեան է հասցրել։ Լրագիրները կառավարութեանը մեղադրում են, որ Չինաստանի վերաբերմամբ որոշ ծրագիր չունի։

(Լրագիրներից)

Պետերբուրգում երկիւղալի տեղեկութիւններ են ստացված իրան Չինաստանից անկախ յայտարարող Մօնգոլիայից։

Արևելեան Մօնգոլիայի օրինակին հետևելով, որը Թագադրեց անկախ Թագաւորութեան համար իր խուտուխտուին, կարբատանեան այմակների արևմտեան մօնգօլական իշխանները և հարաւային իշխանապետները, որոնք ցրված են Ուլեասուտայի շուրջը և Բասմանայի երկիրներում, բանակցութիւններ են վարում Արևմտեան և Հարաւային Մօնգոլիայի իշխանութիւնները անկախ յայտարարելու մասին, այնպէս որ Կօբդօյում դիտաւորութիւն ունեն, որպէս և Ուրգայում, Թագադրել տեղական խուտուխտուին, Տիբէթի դալայլամայի նախկին խորհրդականին և նրա անձնական բարեկամին։ Ուլեասուտայում թեկնածու է յայտարարվում իշխան Ջէնիշ-Պակը։

Ուլեասուտայում իշխանների խորհուրդը և տեղական ուտոնները առաջարկեցին չինական նահանգապետին հեռանալ Հարաւային Մօնգոլիայի սահմանները, սակայն Տեան-Ջինը մերժեց։ Թէ ինչ կը ձեռնարկեն այժմ մօնգօլները, անյայտ է, բայց յամենայն դէպս կասկածելի է, որ Մօնգօլիային սպառնում է Թուլանալու վտանգ, թէ նա չը բաժանվի երեք ինքնավար մասերի։

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՇՈՒՐՋԸ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)
26 դեկտեմբերի

Թաւրիզ.—Մօլլա Սըկատ-ուլ-Իսլամին դատելու ժամանակ պարզվեց, որ նա և մահացված Հաջի-Ալի-Դաւաֆուրուշը եղել են Թաւրիզի ֆէդայական կազմակերպութիւնների գլխաւոր ղեկավարները և ռուսների դէմ յարուցված անկարգութիւնների կենտրոնական դրդիչները։ Ռուսաց գեն.-հիւպատոսը դեռ դեկտ. 13-ին նախազգուշացնում էր Սըկատ-ուլ-Իսլամին, որպէսզի նա դադարէ իր մօտ ժողովել ֆէդայիներին, սակայն մօլլան չը լսեց նրան։ Չը լսեց նա, ինչպէս երևում է նրա մօտ գտնված հեռագրից, և Թէհրանից ըստացված այն կարգադրութեան, որի մէջ պատուիրվում էր վերջ դնել յարձակումներին ռուս զօրքերի վրա։

Ռուսաց գեներալ-հիւպատոսարանը միջոցներ ձեռք առաւ պաշտպանելու Թաւրիզում բնակվող պարսկական արտաքին գործերի այժմեան մինիստրի որդուն, անջումանի ներկայացուցչներին և ռուսների դէմ գործողութիւններին չը մասնակցած միւս մարդկանց, սակայն որոնք սկզբից իրանց դէմ գրգռեցին խաղաղ ազգաբնակութիւնը նրա համար, որ սկզբում ֆէդայիների կողմն էին։

Զըպարտութիւն է այն, որ մեղադրում են մեր զինուորական իշխանութիւններին Աշուրայի սրբազան օրը Սըկատ-ուլ-Իսլամին կախելու համար, որով և վիրաւորանք հասցվեց մահմեդական կրօնական զգացմունքներին։ Աշուրան վերջանում է կէսօրին, իսկ կախաղանը տեղի ունեցաւ երեկ. ժամը 5-ին։ Խաղաղ ազգաբնակութեան մէջ, որ չափազանց զայրացած է ընդդէմ ֆէդայիների, մահապատիժը թողեց ամենալաւ տպաւորութիւն։ Ընդամենը կախվել են 15 հոգի, զինուորա-դաշտային դատարանին յանձնված բոլոր մեղադրեալներից ներումն ստացան ու արձակվեցին 26 հոգի։ Համարեա բոլոր կախվածներին ռուսաց իշխանութեան ձեռքը յանձնեց ինքը ազգաբնակութիւնը։

Զինուորա-դաշտային դատարանի դատավճռով կախաղան բարձրացրին ֆէդայիների զինուորական կազմակերպութեան պարագլուխ Հաջի-Ալի-Դաւաֆուրուշին, ֆէդայիների առաջնորդ՝ Սաթթար-խանի քրոջ որդի Մօհամմէդխանին, որ դիմադրութիւն էր ցոյց տուել 5-րդ գնդին, սրա օգնական Բէքիմ-խանին, ծայրայեղ յեղափոխական «Շուրա» լրագրի խմբագրի օգնականին։ Վեց հոգու դատարանը արդար գտաւ։ Հաջի-Ալի-Դաւաֆուրուշի տունը, որտեղից ամբողջ 3 օր ուժեղ հրացանաձգութիւն էր ռուսաց գեն.-հիւպատոսարանի վրա, յօդս ցնդեցվեց։

Ռուսաստանի հետ կանոնաւոր հեռագրական հաղորդակցութիւնը վերսկսվեց։

Բազարները բաց են, տիրում է մեծ կենդանութիւն։

Հաստատվեց անթել հեռագրի կայան։

Թէհրան.—Անգլիական և ռուսական դեսպանների փոխադարձ համաձայնութեամբ Պարսկաստանի գլխաւոր գանձապահի ժամանակաւոր պաշտօնակատար կարգվեց պարսկական մաքսատների գլխաւոր կարգադրող բէլգիացի Մօրնարը։ Կազմվեց երեք պարսիկներից բաղկացած մի մասնաժողով՝ Շուստերից բոլոր հաշիւներն ու գործերը ստանալու համար։

(Լրագիրներից)

Լօնդօն.—«Times» լրագիրը դէմ է բէլգիացի Մօրնարին պարսկական ֆինանսական խորհրդականի պաշտօնը տալուն, որովհետև Մօրնարի ռուսասիրութիւնը, լրագրի կարծիքով, նրան հակառակութեան մէջ կը դնի ոչ միայն անգլիական առևտրականների շահերի, այլ և Անգլիայի շահերի նկատմամբ ընդհանրապէս։ («Р.»)

ՆԱՄԱԿ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻՑ

Թաւրիզ, 22 դեկտեմբերի

Դեկտ. 16-ից յետոյ պատերազմական գործողութիւնները դադարեցին երկուստեք։ Մուջահիդների մեծ մասը փախաւ իրանց շէֆի՝ Էմիր Հէշմէթի հետ։ Պարսիկների տների վրա ծածանվում են սպիտակ դրօշակներ ի նշան հնազանդութեան և անձնատուութեան։ Քաղաքը գտնվում է ամբողջովին ռուսաց ձեռքում։ Կռիւների ժամանակ սահմանադրական ռէժիմից դժգոհ ամբոխը ինքն իր ձեռքով քարուքանդ արեց անջումանի շինութիւնը։ Չը կայ դատաստանատների պաշտօնէութիւնը, փակ են. փակ են պօստատունը և մաքսատունը։ Դեկտ. 8-ից մինչև օրս ոչ պօստ ենք ստացել և ոչ ուղարկել, ապրում ենք արտաքին աշխարհից կտրված, առանց իմանալու անգամ թէ ինչ է կատարվում Թաւրիզից դուրս։ Գործում է միայն ռուսաց պատերազմական ատեանը։

Զինուորական դրութիւն է Թաւրիզում։

Տեղի ունեցաւ զինուորական շքով, նուագածութեամբ, թնդանօթաձգութեամբ և հրացանների համազարկով՝ սպանված ռուս զինուորների թաղումը ռուսաց գերեզմանատանը՝ ներկայութեամբ բազմամարդ հանդիսականների։

Քաղաքը ռուսաց յանձնվելուց յետոյ՝ սկսվեցին և դեռ շարունակվում են՝ խիստ խուզարկութիւններ՝ յօշոտված դիակներ գտնելու, յանցապարտներ ձերբակալելու և զէնքեր գրաւելու համար։ Նախորդ թղթակցութիւններումս յայտնել էի, որ շատ անզէն և անպատրաստ զինուորներ ենթարկվեցին փանատիկոս թուրքերի մոլեգին կատաղութեանց և չարաչար սպանվեցին. այժմ մէկ-մէկ գտնվում են դիակները, և յանցաւորներն ու ոճիրը կատարված տունը ենթարկվում խիստ պատժի։ Սարդար-միլլի Սաթթար-խանի նորաշէն ապարանքում եղած շքեղ կահկարասիքը յարքունիս գրաւվելուց յետոյ տունը հիմնայատակ կործանվեց դինամիտով և ռմբակոծութեամբ, որտեղ ապաստան էր գտել նրա քրոջ որդի Մահմէդ-խանը։ Միևնոյն դաժան բաղդին ենթարկվեց նաև սալար-միլլի Բաղըր-խանի նորակառոյց տունը, որտեղից հրացանաձգութեամբ յարձակումն էին փորձում Բաղի-Շումալի՝ բանակի վրա։ Մի օր առաջ յարքունիս գրաւեցին Սէյֆ-ուլ-Մէմալիքի տունը և փլստակի վերածեցին, որտեղում գտել էին երկու զինուորների այլանդակված դիակները։

Ձերբակալվածները քննվում են պատերազմական ատեանում և, համաձայն կատարված վճռի, ստանում համապատասխան պատիժ։

Դեկտ. 19-ի՝ առաւօտեան, ճիշդ աշուրայի օրը, մինչդեռ արիւնաշաղախ պարսիկ թափօրները իրանց շախսէյ-վախսէյներն էին անում, Մէշխ մէյդանի լայնարձակ հրապարակում կախաղան բարձրացան 8 կարևորագոյն և ականաւոր անձնաւորութիւններ, որոնք են՝ Սըգատ-իւլ-Իսլամ՝ ամենամեծ և ազդեցիկ հոգևորականը Թաւրիզում, որը տակաւին 2—3 օր առաջ հաշտութեան բանակցութիւններ էր անում Քարգուզարի ընկերութեամբ. երկրորդ՝ Զիա-ուլ-Ուլամէ՝ յայտնի հռետոր, ֆրանսիագէտ, գրող մօլլան. երրորդ՝ Շէյխ Սալիմ՝ եռանդոտ պրոպագանդիստ և սահմանադրական օրերի գործիչ. չորրորդ՝ Սաթթար-խանի աջ բազուկը՝ Ալի-մօսիօի երկու երիտասարդ որդիները և 3 ուրիշներ։ Դրանք կատարել էին գրգռիչ դեր վերջին ընդհարումներին և լարել ապստամբներին ռուսաց դէմ։ Կախվածների դիակները 2 օր մնացին կախաղանի վրա ի տես հասարակութեան, որ զանդզարունդ երթևեկում էր հանդիսատես լինելու համար, և ապա յանձնվեցին իրանց սեփական տէրերին։

Հետաքրքրական էր տեսնել պարսիկ ամբոխը կախված դիակների առաջ. բոլորն էլ թքում էին նրանց վրա։

Զինաթափութիւնն ու խուզարկութիւնները շարունակվում են։ 4 օր առաջ 200-ից աւելի ռուս զինուորներ իրանց օֆիցէրներով լցվեցին Լիլաւայի հայոց Հայկազեան և Թամարեան ուսումնարանը և նոյն տեղ պատրաստեցին իրենց դիրք։ Ուսումնարանի կտուրի վրա հանած ունեն մի թնդանօթ։ Ուսումնարանի աշակերտները ցրիւ եկան։ Բանակի ընդհանուր հրամանատար՝ նորեկ գեներալը ասելով մի քանի օրվայ համար է միայն այս գրաւումը մեզ անյայտ գործողութիւնների համար։

Քաղաքը հանգիստ է. խանութ-բազար երկու օր է որ սկսվել է բացվել, ուսումնարանները բացվել են։

Շուջա-ուդ-Դովլէն նշանակվել է ընդհանուր Ատրպատականի նահանգապետ։ 5—6 օր կայ, որ սպասվում էր նրա մուտքը Թաւրիզ։ Երէկ կատարեալ արքայական պատւով ու շքով՝ փառաւոր կառքի մէջ բազմած, կարմրազգեստ և ասայակիր շաթիրները առաջից, մօտ 2000 ձիաւորներ և խուռն ամբոխը ետևից մտաւ քաղաք։ Ամբոխի առերևոյթ ուրախութիւնն անչափ է։ Նոր նահանգապետը յայտարարեց կրկին զինաթափութիւն։ Զէնքերը հաւաքվում են՝ յետոյ պարսից կառավարութեան յանձնելու համար։ Հացագործներին պատուիրեց սպառել շուտով իրանց թանգ ցորենները, որպէսզի հացի նոր սակագին նշանակէ։ Նպաստաւոր խոստումները շատ ու շատ են։

Մինչև այսօր ոչ մի հայի կորուստ չէ եղել, բացի մի քանի խանութպանների ապրանքները կողոպտվելուց։

Երէկ նորից կախաղան բարձրացրին 3 պարսկի. ասում են՝ դեռ շատ կան կախվելիքներ։ Հայկազուն

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՆԽՐԱՏ ԵՆՔ

«Երբ երկրաշարժը կործանել է մի քաղաք, վերաշինողները աչքի առաջ են առնում նրա առաջվայ պակասաւոր կողմերը. վերաշինում են աւելի առողջայարմար և աւելի գեղեցիկ. նրանք երկրաշարժը չեն առնում իրանց շինուածապետ. նրա աւերիչ հարուածների մէջ չեն որոնում շինողութեան և քաղաքների գոյութեան օրէնքները»։

Եւրոպացիներին այդպէս են խրատում նրանց իմաստուն քաղաքագէտները։ Մենք, որ Եւրոպայից ընկերվարական պատուաստներ ենք բերում մեր հասարակական ծառի վրա պատուաստելու, անխտիր, յարմարին ու անյարմարին, օգտակարին ու վնասակարին խելամուտ չը լինելով, մենք նրանց կենցաղագիտական իմաստութիւնից կամ օրինակ չենք առնում, կամ ամենևին իսկ անգէտ ենք այդ իմաստութեանը։

Մեր ժողովուրդը դարերով յետ է մնացել եւրոպականից. իսկ մենք, այսինքն իբր առաջաւորներս ու մտաւորականներս, որ եւրոպական լոյսի միջովն անցած ենք համարվում, մենք ուզում ենք դաստիարակվածին, ուսածին և ինքնակացութեան կամ տիրապետութեան համար դարերով պատրաստվածին պատշաճը պատշաճեցնել ըստ ամենայնի մերին։

Ի՞նչ փոյթ՝ թէ սա նոր է դարթնում խաւարի քնից ու դեռ աչքերն իսկ ճմռած չէ, և, մեր Կողբացի Եզնիկի ասելուն պէս, դեռ բիժը՝ ու մթարքը, որ բբերի շուրջը շողում է՝ սրբել էլ չէ, որ կարենայ յստակ լոյսին նայել, մենք ուղղակի ուզում ենք, որ նա թէժ արեգակի առաջ բաց անէ աչքերը։

Դա շլացնելու, կուրութեամբ բաղխելու միջոցն է։

Մենք առ այժմ մի հետևանք ենք տեսել, մի արդիւնք ենք ձեռք բերել. ռամկականն ասեմ, կաքաւական քայլքը տալ ուզենալով՝ կարճ ժամանակում մենք մեր ագռաւին իր քայլքն էլ մոռանալ տուինք։

Դառնում եմ վերևի առաջբերութեանը։ Երկրաշարժը կործանել է մեր քաղաքը և մենք այժմ վերաշինել ենք ուզում։

Ու շինեցինք։

Ի՞նչպէս։

Ա՛խ, այդ ինչպէս՛՛։

Այսպէս. երկրաշարժը մեզ ճարտարապետ ու շինուածապետ վերցրինք. ապա ժիրաժիր արուեստաւորներով, որոնք իրանք իբրանց, առանց կանչի հրաւէրի, վրա վազեցին գործին՝ ու շինեցին քաղաքը։

Ճիշդ այդպէս՝ ժամանակով նորին հանգուցեալ վեհափառութիւն Խրիմեան Հայրիկն էլ մի վանատուն շինելու ձեռք զարկեց, շինեց աւարտեց, ու սկսեցին բանեցնել։ Թերութիւնները շատ յայտնվեցին։ «Այդ չեղաւ» ասաց նորին օծութիւնն ու ձեռք զարկել տուաւ մի ուրիշ շինութեանը։ Հինը կաշեատուն դարձաւ։ Դա 12 հազար մանէթ էր կուլ տուել։

Նոր-հնի հանդէպ երկրորդ նորը արդէն փառաւորապէս կանգնած էր։ Վեհափառութիւնը քննական այցի ելաւ։ Այն ինչ մէկ ոտը ներս էր դրել մասներից մէկում որ աչքն առնում է առաստաղին,/և նկատում է, որ մի գերան հեծում է ծանրութեան տակ. ակնթարթում վեհափառութիւնը վերջանում է, իսկ առաստաղը իջնում նստում է յատակին։

Մի օր էլ՝ մի թանգարան էր շինել տալիս, ու շինուածապետ դարձաւ երկրաշարժն էր։ Շինել էին բարձրացրել հիմքից վեր՝ մօտ երկու սաժէնաչափ. յետոյ նկատվեց, որ այդպէս պիտի չը լինէր. վայր առան պատերն ու նորից սկսեցին, աւարտեցին շէնքը։ Մի հմուտ թանգարանապետ հիւսիսից այցի եկաւ. տեսաւ, քննեց ու ասաց. սա թանգարան չէ, այլ կովարան։

Ի՞նչ փոյթ թէ մենք անցեալ ունենք, և երկրաշարժից փլած քաղաքը վերաշինելիս՝ պարտք ունենք նոյն երկրաշարժը մեզ ճարտարապետ չը վերցնելու։

Ուշի ուշով կարդացէք, աղաչում եմ, ով բարեմիտներ, այս յօդուածի սկզբնական տողերը, և տեսէք թէ նոր ժամանակի իմաստուններս ի՞նչպիսի օրէնքներով վարվեցինք մեր կործանված քաղաքը վերաշինելու ձեռք զարկելիս։

Նորաշէն գործը աչքի առաջ է. դատեցէք։

Ա. Մ. Եզեկեան

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՀԱՐՍՆԱՑՈՒՆ

(Նանուշ Պօրշակի)

Ե՛հ, եթէ մէկը բաղդ չունի, նա բաղդ չունի ոչ մի ժամանակ և ոչ մի տեղ։

Ուրեմն եթէ մէկը բաղդ չունի, նա չունի ոչ ցերեկը, ոչ գիշերը, ոչ էլ նոյնիսկ իր սեփական անկողնում։

Այո... այո։

Մի երազ տեսայ։ Ես երբեք չէի խնդրել, որ այդ երազը երևար ինձ, ամենևին։ Եւ գոնէ լինէր այդ որևէ հաճելի երազ, կամ թէ ինչ-որ...

Իսկ երազումս տեսայ, որ իբր թէ ես դուրս եմ գալիս բնակարանից։

— Ո՞ւր ես գնում,—հարցնում է մայրիկս։

— Զբօսնելու,—պատասխանում եմ ես։

— Ի՞նչպէս։ Այդպէս ուշ,—հարցնում է մայրիկս։—Այն էլ առանց աղախնի՞։

— Ի՞նչպէս. առանց աղախնի՞։ Ի՞նչպէս հասկանալ այդ,—ասում եմ ես, անհուն զարմանքով։

— Զաւակս,—ասում է մայրս,—մի մոռանայ, որ դու արդէն հարսնացու օրիորդ ես և կարող ես ուրիշների լեզուի առարկայ դառնալ։

— Այդ ում լեզուի։ Ո՞վ է հարսնացուն,—գնալով սաստկանում է իմ զարմանքը։

— Դու... դու ես հարսնացու օրիորդը։

— Ե՞ս։

— Դու։

Ես խորագնին հայեացք եմ ձգում ինձ վրա, և սառը քրտինքը ծածկում է ճակատս։ Ես տեսնում եմ, որ հագել եմ մինչև գետին հասնող երկար հագուստ։ Ուզում եմ շուտով քաշել, բայց կօրսետս սեղմում է ինձ։ Ուզում եմ ձեռքս ճակատիս քսել, սակայն մատներս խճճվում են մազերիս խուճուճների, խոպոպների մէջ։ Սա ինչ պատուհաս է։

— Ես չեմ ուզում օրիորդ լինել,—բղաւում եմ ես, արտասուքներս հազիւ զսպելով։

— Եղել վերջացել է,—ասում է մայրիկս։

— Բայց, սիրելի մայրիկս, չէ, դուք հասկանում էք, որ դա զուրկ է ամենափոքր իմաստից անգամ։

— Զաւակս, ես ինքս էլ կուզենայի, որ այլ կերպ լինէր։

— Սակայն ես չեմ կարող համաձայնվել այդ բանին և ոչ մի կերպով։

Մայրիկս ձեռքով ինչ-որ անվճռական ժեստ արեց—ոչ այն է հնազանդութեան, ոչ այն է խոնարհութեան—ու ասաց.

— Կնոջ պարտականութիւնները վսեմ են ու վեհ։

Այդ բոլորը հիանալի է, բայց ես ոչ մի գործ չունեմ, բոլորովին գործ չունեմ դրա հետ։

— Կընտելանաս, իմ թանգագին զաւակս։ Ես գիտեմ, որ դու չես սիրելի ինձ կարմրելու, գերեզման չես ուղարկի քո վարմունքով։ Իսկ այժմ ես թոյլ կը տամ քեզ մի կէս ժամով զբօսնելու՝ մինչև մութն ընկնելը։ Մարիաննա, օրիորդի հետ զբօսնելու գնա։

Մարիաննան մեծ աղլուխը գլխին ձգեց, և ես դուրս եկայ դէպի սանդուղքը ամենահակասական մտքերի պհագին ոլորտում։

Սանդուղքների կէսը դեռ չիջած՝ ես փաթաթվեցի Մարիաննայի բրանին և համբուրեցի նրա շրթունքները։

— Այդ ինչեր էք յօրինում, օրիորդ,—զարմանում է Մարիաննան։

Բայց ես երեսիս շղարշը խակոյն քաշեցի աչքերիս, որովհետև չէի ուզում, որպէսզի նա նկատէր, որ ես լաց եմ լինում. «Նշանակում է՝ դա ճշմարիտ է։ Նշանակում է ես... ես... ես... ես... իսկապէս որ, հարսնացու օրիորդ եմ»։

Դա խոժ սարսափելի բան է, հրէշաւոր։ Չէ, դա ոճրագործութիւն է։

Մենք փողոց ենք դուրս գալիս։

Տղամարդիկ բաւական գրաւիչ են։ Ահա հէնց սա, օրինակ, որ անցաւ մեր մօտից։ Ես յետ եմ նայում. նա նոյնպէս։ Գալիս է մեր ետևից։

— Մարիաննա,—ասում եմ ես անհանգստանալով։—Ի՞նչ կանենք, եթէ նա մեզ մօտենայ։ Մենք կորած ենք։

— Հարկաւոր չէր յետ նայել,—ասում է ինձ ուղեկցող աղախինը։

Մենք վազէ-վազ անցնում ենք փողոցով, ներս ընկնում դարպասից տուն, մայրիկիս մօտ։

— Ի՞նչ է պատահել։

— Մի ինչ-որ ֆրանտ ուզում էր մեզ կպչել։

— Թանգագին զաւակս, այդ ի՞նչ արտայայտութիւն է։ Միթէ ասում են ֆրանտ։ Ասում են՝ անպիտան, սրիկայ։

— Օ՛, ի հարկէ, անպիտան, սրիկայ։

— Որովհետև, երբ օրիորդը նրան նայեց,—ասում է Մարիաննան։

— Զաւակս,—ձեռքերը կոտրատելով աղաց մայրիկս։—Ինչ անխոհեմն ես. դու կարող էիր կորչել։

— Ընդմիշտ կը կորչէի,—հաստատում եմ ես։

— Անդառնալի։

— Անելանելի,—աւելացնում եմ ես։

— Դու այսուհետև դուրս կը գաս ինձ հետ միայն։

— Օ՛, այո, քեզ հետ միայն, անգինս։

— Ինձ հետ։ Վաղը առաւօտեան միասին կը գնանք Սուսաննա մօրաքրոջս մօտ և ապա այնտեղից էլ դերձակուհու մօտ։

— Դերձակուհու։

—Է՜, հա՛։ Դու չէ՞ որ այժմ հարսնացու ես։

— Ա՛խ, այո... այո... ճշմարիտ է։

Եւ միւս օրը մինչև ճաշ՝ մայրիկիս հետ դերձակուհու և Սուսաննա մօրաքրոջս մօտն էի ես։

Ու սկսվեցին այն տանջանքները, որոնց մասին, դուք, տղամարդիկ, ամենափոքր հասկացողութիւն անգամ չունէք։

Ինձ չէր թոյլատրվում ասել ոչ «սատանան տանի», «կորէք», «մի խաբիր ինձ, մայրիկ», ոչ «ակուշերկա», ոչ «Պշիբըշեվսկի» ոչ «աէր», մի խօսքով՝ ոչինչ... ոչինչ...

Ինձ չէր թոյլատրվում ոչ ժպտալ, ոչ գլուխ տալ, ոչ փողոց դուրս գալ, ոչ կըպչել որևէ մէկին, ոչ սրճարան մտնել լրագիր կարդալու, ոչ բիլեարդ խաղալ—ինչ ասեմ, մի խօսքով՝ ոչինչ... ոչինչ...

Ինձ չէին թոյլատրում խօսել մարդկանց հետ, որովհետև մայրիկս տուել էր ինձ 2 ընկերուհիներ, որոնց հետ, իմ կարծիքով, կարելի էր ձանձրոյթից մեռնել, այն ինչ մայրիկիս կարծիքով՝ ապրել։

Ես պարտաւոր էի գնալ երաժշտական ընկերութիւնը՝ համերգներին, իսկ կիրակի օրերը՝ զբօսնելու ճեմելիքներում, ու աչքերս կախելու, ու կարմրելու, և նեղ կօշիկներ հագնելու, դաշնամուրի վրա նուագելու, ֆրանսերէն կարդալու, և դերձակուհու մօտ գնալու, և... ոչ մի սկահակ (ռիւմկա) օղի կատարել խայտառակութիւն։

Ու ես էլ գնում էի մօրաքոյրերիս մօտ, և այնքան համբոյր էր պահում ինձ, որ երբեմն աղիքներս բրար էին փաթթվում, կծկվում։ Դուք, տղամարդիկ, ամենափոքր հասկա-

ԱՆԴՐԿԱՍՊԵԱՆ ԽՈՀԵՐ

III *)

Շրջանային տեսչի խնդիրը Թուրքեստանում

Թուրքեստանի հայ գաղութները շրջանային տեսուչ ունենալով պիտի, ի հարկէ, ընտրված լինեն աւելի վճարել ուսումնական գործի համար։

Բայց այս երկիրը որպէս արդիւնաբերական մի շրջան՝ միջոց է տուել ամեն մի հայի՝ իր սեփական գործը ունենալու։

Հաստատապէս կարելի է ասել, որ Թուրքեստանի հայերը նիւթապէս ապահովված են։

Բայց չը նայած այդ հանգամանքին, նրանք միանգամայն հեռու են մնում որևէ աջակցութիւնից, եթէ այդ պահանջում է հասարակական որևէ հիմնարկութիւն։ Դպրոց կամ մի այլ կրթական հիմնարկութիւն պահում են այն մի քանի անձնաւորութիւնները, որոնք որոշ հետաքրքրութիւն են ցոյց տալիս և իրանց սրտին մօտ են զգում այդ գործը։ Իսկ հոծ բազմութիւն կազմող մասսան կեանքի նպատակը, կարծէք, տեսնում է մամօնա կուտակելու մէջ, աշխատելով իրան խուլ և համր ցոյց տալ հասարակական պարտականութիւնների տեսակէտից։

Միահամուռ ույժերով ընդ առաջ գնալ հասարակական պահանջներին, գիտակցել մօմենտի անհրաժեշտութիւնը, այդ միանգամայն բացակայում է երկրիս հայերի կեանքում. անտարբերութիւն՝ մինչև ծայր աստիճան։

Ահա հէնց այդ է պատճառը, որ այսօր երկրիս հայկական դպրոցները նիւթականի կողմից հազիւ են կարողանում գոյութիւնները քարշ տալ։

Բայց այս բոլորից չը պէտք է եզրակացնել, որ անկարող են մի տեսչի ծախք ևս աւելացնել դպրոցների բիւջէի վրայ։

Հաստատօրէն կարելի է ասել, որ Թուրքեստանի հայ գաղութների բոլոր 10 դպրոցները ամենայն հեշտութեամբ կարող են տարեկան 2,000 ր. տալ մի շրջանային տեսչի։

Եթէ հրաւիրվի համալսարանական մի տեսուչ և տրվի նրան ամսական 130 ր., կը ստանանք տարեկան 1,560 ր., իսկ մնացած 440 ր. կը յատկացվի ճանապարհածախքի։

10 դպրոցները այդ գումարը կարող են բաժանել իրանց քաղաքի բնակչութեան համեմատական չափով, ծուխի քանակի համաձայն։

Եթէ Թուրքեստանի հայ ժողովուրդը հնարաւորութիւն ունի տարեկան մօտ 40,000 ր. ծախսելու իր 10 դպրոցների վրայ, ապա ինչու չը պիտի աշխատի նաև մի տեսչի ծախք հոգալու, որը այդ հսկայական գումարը պէտք է իր կօնտրօլի տակ առնելով ծառայեցնի բուն նպատակին։

Նիւթականը հայթայթելու պարտականութիւնը ընկնում է շրջանային խորհրդի վրա, որը իր սկզբնական խորհրդակցութիւններում պէտք է վերև յիշված ուղղութեամբ քայլեր անի։

Ինչ խօսք, որ տեսուչը պէտք է լինի դպրոցական գործին հմուտ անձ և համապատասխան բարձր կրթութիւն ստացած, որպէս զի երկրիս հայերի յոյսերը կարողանայ արդարացնել։

Վերջացնելով ասելիքս, հէնց այժմվանից կառաջարկէի երկրիս գիտակից ույժերին, որ մտածեն այս կարևոր բացը ծածկելու, գոնէ առաջիկայ ուսումն. տարվանից ունենալու մի մարմին, որը իր մէջ ամփոփէր մեր խղճուկ կրթական գործը, որը այնքան կարօտ է աչալուրջ հսկողի։

Մերվ Sero

*) Տես «Մշակ» №№ 184 և 285.

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

✦ Բագուից՝ Յովհաննէս Բաբայեանը բաժանորդագրվելով «Մշակի» 2 օրինակի համար, մի օրինակը նուիրում է, «Մշակի» 40-ամեայ յօբելեանի առիթով, Սուլթանքենդի գիւղական դպրոցին։

✦ Մոսկվայի հայկական ակումբը դեկտեմբերի 23-ին սարքել է «Մետրոպօլում» գրականական երեկոյթ, նուիրված յայտնի բանաստեղծ Յովհաննէս Յովհաննիսեանին նրա գրական գործունէութեան երեսնամեակի առիթով։ Երեկոյթին մասնակցել են պ. պ. Բարխուդարեան, Վեսելովսկի, Գասպարեան, Մամիկոնեան, Ծատուրեան և ուրիշները։ («Р. В.»)

✦ Մեզ հաղորդում են, որ Թիֆլիսի շրջակայքում գոյութիւն ունի անասուններին վրա ժանտախտ հիւանդութիւնը։

✦ Մեզ հաղորդում են, որ ներկայումս Թիֆլիսի մէջ կատարվում են գանիական եղանակով անասուններ կերակրելու փորձեր։ Դիդուբէում գտնվող Ղազարեանի տնտեսութեան մէջ մասնագէտների ղեկավարութեամբ կերակրվում են կաթնատու կովերը յատուկ կանոններով։ Շնորհիւ խելացի տնտեսավարութեան՝ անասունները սկսել են տալ աւելի կաթ, սպառելով միևնոյն ժամանակ համեմատաբար ոչ աւելի առատ կերակուր, քան առաջ։

✦ Ստացել ենք Սամարղանդից՝ Մ. Մելիք-Յովհաննիսեանից 2 ր. յօգուտ չքաւորների։

✦ «Լոյս» ընկերութեան «Երեկոյթ-տօնածառը», որ կայացաւ ամսիս 26-ին Ժողովարանի դահլիճում, գրաւել էր այնպիսի մեծ բազմութիւն, որ ժողովարանի ահագին դահլիճը և նախասենեակը անկարող էին տեղաւորել այդ բոլորին, և հէնց այդ հանգամանքին պիտի վերագրել այն, որ կարգապահութիւնը անկարելի էր օրինաւոր կերպով պահպանել։ Ծրագիրը կազմված էր ճոխ և հետաքրքրական և կատարվեց աջող կերպով։ Կօնցերտային բաժնում բոլոր մասնակցողները՝ տ. Նիկոլայեվան, օր. օր. Մաճկալեան, Մատինեան, Մելքիսեդէկեան, Տէր-Դանիէլեան և պ. Սարդարեան շատ աջող կերպով տարան իրանց բաժինները և բոլորն էլ ժողովրդի խնդրանօք ստիպված էին ծրագրից դուրս ուրիշ նոմերներ էլ կատարելու։ Երեկոյթը թէ ըստ նիւթականի և թէ ըստ կատարման աջող կարելի է համարել։

✦ Յօգուտ Թիֆլիսի նահանգի հայերի մէջ Օգնութեան Գիւղաբնակչաց Տարածող Ընկերութեան՝ դեկտ. 7-ին Հալաբարի ակումբում կազմակերպված երեկոյթից մուտք եղել է 227 ր. 66 կ., իսկ ծախք՝ 93 ր. 71 կ.։ Զուտ արդիւնք մնացել է 133 ր. 95 կ.։

✦ Ժողովրդական Տան հայկական սեկցիան կազմակերպել է մի ներկայացում երեխաների համար։ Յունվարի 2-ին խաղացվելու է «Կօշկաւոր կատու», ֆէերիա 3 գործողութեամբ, և սինեմատօգրաֆ։ Սկիզբը առաւ. ժամը 11-ին։ Յունվ. 4-ին, Հ. Դրամատիկական Ընկերութեան խումբը նոյնպէս տալու է Զուբալովի Թատրոնում մի մանկական ներկայացում։

✦ Ստացանք յօգուտ դպրոց.-ուսուցչական ֆօնդի 1) Վլադիկավկազից՝ Սիմէօն ք. Տէր-Ղազարեանից 19 ր. 34 կ., որ հաւաքված է Հ. Տէր-Աստուածատրեանի ընթ. բերքին. 2) Վլադիվօստոկից՝ Ա. Փիրումեանից 10 ր.։

✦ Կ. Հ. Բ. Ընկ. Խորհուրդը ստացել է յօգուտ դպրոցական-ուսուցչական ֆօնդի Աշտարակի հայոց եկ.-ծխ. դպրոցի ուսուցչուհի Աննա Գրիգորեանի և ուսուցիչներ Նիկ. Թումանեանի և Մատթէոս Տէր-Գրիգորեանի միջոցով՝ հանգանակած ուսուցչ. խմբի և տեղական շրջանի մէջ 42 ր. 05 կ., Գիւտազիւմի պետական դպրոցի աւ.-ուսուցչ. Լ. Մարգանեանի միջոցով՝ հանգանակած դպրոցի հոգաբարձութեան, ուսուցչական խմբի և տեղացիների մէջ 31 ր., Ղափանի ճիւղի վարչութիւնից՝ հանգանակած տեղացիների մէջ 203 ր. 50 կ., Գետաշէնի ծխ. դպրոցի ուսուցիչ Քամալ Պետրոսեանի միջոցով՝ հանգանակած տեղական գիւղական համայնքի մէջ 10 ր. 85 կ., տիկ. Եկատերինա Զախմախսազեանից 10 ր.։

✦ Թիֆլիսի Թուրքաց Բարեգործական Ընկերութիւնը Կովկասի Փոխարքայից ստացել է 100 ր. նպաստ։

✦ Վրաստանի հռչակաւոր Թագուհի Թամարի ծննդեան 600-ամեակի լրանալու առիթով 1912 թ. յունվարի 18-ին մտադրութիւն կայ տօնել այդ օրը հանդիսաւոր կերպով։

✦ Մէկ և կէս տարի բանտ նստելուց յետոյ ազատ արձակված վրաց «Դրօեբա» թերթի խմբագիր Իլիա Ազլաձէն պիտի աքսորվէր Կովկասի սահմաններից դուրս։ Սակայն նա Կովկասի Փոխարքայի կարգադրութեամբ բնակութիւն հաստատեց Բագւում, ուր և ճանապարհվեց երկու օր առաջ։

✦ Այս օրերս փակված Կովկասի Նահանգական բժիշկների համագումարին մասնակցում էին 207 բժիշկ։ Համագումարը ունեցաւ 15 նիստ։ Կարդացվեցին 125 զեկուցումներ, որոնցից 74-ը վերաբերում էին գիւղերում բժշկական օգնութիւն կազմակերպելու հարցին։

✦ Դեկտեմբերի 24-ին, ցերեկվայ ժամը 12-ին, Ասլիխանքի գերեզմանատանը իր կեանքին, ատրճանակից կրակելով, վերջ տուեց օր. Արշալոյս Յովասափեան, 19 տարեկան։ Հանգուցեալը թողել է մի նամակ, որով յայտնում է, որ իր եղբօր մահից յետոյ այլ ևս ապրել չէ ուզում, որովհետև եղբօր մահը իր վրա շատ ճնշող տպաւորութիւն է թողել։ Դիակը ուղարկվեց Միքայէլեան հիւանդանոց։

✦ Դեկտեմբերի 15-ին, Գանձակում տեղական խուզարկու բաժանմունքի գլխաւորը ձերբակալել է մի կասկածելի մարդու, որը իրան անուանել է Իսմայիլ Բուչուրաձէ։ Ձերբակալվածը ուղարկվելով Թիֆլիս, պարզվել է, որ նա արհեստով գող է և մի քանի անգամ բռնվելով յանցագործութեան մէջ՝ դատապարտվել է բոլոր իրաւունքներից զրկվելու և ծանր պատիժների։

✦ Դեկտեմբերի 25-ին, Էկզարխական հրապարակի վրա Դմիտրի Տարախուլիձէի և Արշակ Ծաղարբէգեանի միջև վէճ ծագեց, որի ժամանակ Տարախուլիձէն քարով վիրաւորեց Ծաղարբէգեանին գլխից։ Վրա հասնող ոստիկանները վերջ տուին կռւին, սակայն Ծաղարբէգեանը դրանից յետոյ տուն վազելով, վերցրեց մի մեծ դանակ, որով ուզում էր հարուած հասցնել Տարախուլիձէին, սակայն զինաթափ արվեց։

✦ Վլադիմիր Ասլամազեանը դեկտեմբերի 25-ին յայտնեց ոստիկանութեանը, որ նրա փակ բնակարանից, դուռը կոտրելով, սեղանի արկղից յափշտակված է 50 րուբլի։ Կասկածով ձերբակալված է ոմն Եակով Պօսնօվ։

ԳԻՏՈՒԹ., ԳՐԱԿԱՆ., ԳԵՂԱՐ.

ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

Արշակ Կոստանեանը Հեռաւոր-Արևելքում

Օպերային երգիչ Արշակ Կոստանեանը Կովկաս եղած ժամանակ պատմում էր, որ նա կազմում է օպերային երգիչների մի խումբ և ծրագրել է ճանապարհորդել նրա հետ Հեռաւոր Արևելքի բոլոր մասերում— լինել Մանջուրիայում, Չինաստանում, Եապոնիայում։

Աշնանը նա իր խմբի հետ ճանապարհ ընկաւ դէպի Հեռաւոր Արևելք։ Հէնց առաջին քայլերից նա գտաւ գեղեցիկ ընդունելութիւն երաժշտասէր հասարակութեան կողմից և սկսած ձեռնարկութիւնը ստացաւ աջող ընթացք։

Չինական խառնակութիւնները արգելք եղան լրիվ կատար ածելու ամբողջ ծրագիրը և հնարաւոր եղաւ իրագործել նրա մի մասը։ Խումբը գլխաւորապէս տուել է իր ներկայացումները Ամուրի գծով եղած քաղաքներում։

Երաժշտական այդ ճանապարհորդութեան մէջ մասնակցող օպերային խումբը կարողացել է վարձատրութիւն ստանալ լիուլի, ենթադրված չափից աւելի առատ։

Կոստանեանի խումբը եղել է Ամուրի գծով Բլագովէշչենսկում, Նիկօլաևսկում և Խաբարօվսկում։ Այցելել է նոյնպէս Նիկօլսկը և Վլադիվօստոկը և ներկայումս գտնվում է Բայկալի շրջանի Չետա քաղաքում։

Կոստանեանի կատարած ճանապարհորդութիւնը ապացուցանում է, որ լաւ կազմված խմբով կարելի է աջողութիւն ունենալ Հեռաւոր Արևելքում։ Անշուշտ աւելի ընդարձակ կը լինէր գործը, եթէ աջողված լինէր Եապոնիա և Շանխայ գնալը։ Ծրագրի այդ մասի իրագործութիւնը յետաձգվել է աւելի աջող ժամանակի։

Կոստանեանը կը վերադառնայ Կովկաս մայիսին։

Սերոբ

ԳԱՒԱՌԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

Ղզլար, 16 դեկտեմբերի

Ամսիս 11-ին տեղիս ռուս սիրողները հայ սիրողների մասնակցութեամբ ներկայացրին «Огорченіе» և «Կրթ-կրթ»։

Զուտ արդիւնք եղաւ մօտ 70 ր., որից 25 ր. նուիրեցին հայոց ծխ. ուսումնարանին, իսկ մնացածը կուղարկվի Սամարայի նահանգի անբերրութիւնից վնասվածներին։

Գործի նախաձեռնողներն էին տ. տ. Եւգ. Անտ. Շպիգոլսկայա և Աննա Գ. Սարգսեան (Նախագ. Կ. Հ. Բ. Ընկ. տեղիս ճիւղի), և պատիւ որոնց ոչ միայն բոլոր տոմսակները գնվեցին, այլ և տասնեակներով ցանկացողներ մնացին առանց տոմսակի՝ շէնութեան փոքրութեան պատճառով։ Նոյն տիկինները մտադիր են մի քանի ներկայացումներ տալ այս տարի։

Ի դէպ ասեմ, որ հայ սիրողները (երկու սեռի ու հասակի), գլխաւորութեամբ Հ. Բաղդասարեանի, կազմելով մշտական խումբ, խոստանում են այսուհետև միշտ ներկայացումներ տալ, որի համար և առանձին հոգ է տարվելու՝ ծխ. դպրոցի շինութիւնը յարմարեցնելով մշտական բեմով։

Ամսիս վերջին օրերը կունենանք մի ներկայացում, որի փորձերը սկսվել են արդէն։

Զ. ք. Ապրեսեան

ՄԻ ՆՈՐ ՀԱՅ ԵՐԱԺԻՇՏ

Տպագրութեան են յանձնված Տէր-Ղևոնդեանի չորս ռոմանսները։ Տէր-Ղևոնդեանը համալսարանական ուսանող է և միևնոյն ժամանակ աշակերտում է Պետերբուրգի Կայսերական Երաժշտական Կօնսերվատօրիայում։

Տէր-Ղևոնդեանի ռոմանսները գրված են հայկական ոգով և նուրբ երաժշտութեամբ, որոնց լսելով կօնսերվատօրիայի տեսուչ և յայտնի երաժշտապետ Կ. Գլազունովը՝ շատ է հաւանել։

Ռոմանսները տպում է յայտնի հրատարակիչ Բեսելը, որը ուրախութեամբ ընդունել է՝ վճարելով հեղինակին լաւ գումար։

Ռոմանսները հետևեալներն են.

1) «Մանիր, Մանիր իմ ճախարակ», որը նուիրված է պրօֆ. Գնէսինին։

2) «Ահա սիրունի», որ նուիրված է երգչուհի Աստղիկ Տէր-Աբրամեանին։

3) «Կայնել եմ գալ չեմ կարող, լցվել եմ լալ չեմ կարող», որ նուիրված է տ. Թամարա Տէր-Ղևոնդեանին։

4) «Շէյխ Սաֆօ», որ նուիրված է արքունական օպերային արտիստ Բ. Ամիրջանին։

Վերջին երգը դեռ ևս չէ տպված, այլ ձեռագիր է, և ինքը Ամիրջանը յաճախ երգել է կօնցերտներում մեծ աջողութեամբ։

Տէր-Ղևոնդեանը պատրաստում է և շուտով կը տայ տպելու խառն խմբերի համար խմբական երգեր։

***

Մ Ա Մ Ո Ւ Լ

Կ. Պոլսի «Բիւզանդիոն» թերթը Պարսկաստանում գլորվող դէպքերի առիթով խորհուրդ է տալիս հայերին՝ Ռուսաստանին հակառակ դիրք բռնելուց զգուշանալ և «Գէշ մարդ չըլլանք Ռուսիոյ հետ» վերնագրով յօդուածի մէջ, ի միջի այլոց, հետևեալն է ասում.

Այսպէս թէ այնպէս, քանի որ ճակատագրուած է որ ռուսները Պարսկաստան պիտի մտնեն և հոն պիտի մնան Աստուած գիտէ որչափ ատեն, լաւ է որ իրենց ճամբուն վրայ հայեր չգտնուին, նամանաւանդ կովկասցի հայեր։

Պարսիկներուն սև աչքերուն սիրոյն համար՝ մենք ինչ պէտք ունինք գէշ մարդ ըլլալու ռուս կառավարութեան հետ։ Եթէ Ռուսիա միտքը դրեր է Պարսկաստանը գրաւել, ո՞վ դէմ պիտի դնէ իրեն, պարսիկ բանակը, որ թուղթի վրայ միայն գոյութիւն ունի։ Հայերուն Պարսկաստանի մէջ Ռուսիոյ դէմ ելլելն ինչ արդիւնք պիտի տար, պարսկաց համակրանքին թէ Ռուսիոյ հակակրանքին ենթարկել հայերը։ Բայց ո՞վ չի հասկնար, թէ պարսկաց համակրանքէն հայ ազգը մեծ բան մը չունի շահելու, քանի որ պարսիկներուն հակառակ կուսակցութիւնն ոխերիմ թշնամի պիտի ըլլայ հայերուն, մինչ Ռուսիոյ հակակրանքը շատ սուղի կրնայ նստիլ հայերուն։ Թող պարսիկներն ու ռուսներն իրենց վէճը լուծեն [illegible] իրենց մէջ. մեզ ինչ փոյթ որ ի զուր թշնամութիւններ հրաւիրենք, հզօր, աններող թշնամութիւններ, մեր խեղճ և անպաշտպան ազգին վրայ։

Գիտենք, որ դաշնակցականները իբր ընկերվարական յեղափոխականներ՝ տարբեր կարծիքներ ունին Ռուսիոյ ներքին կացութեան վրայ, ցարիզմի վրայ, և զգացուած են դաշնակցականներու դէմ բացուած դատէն։ Բայց հարկաւ ատոնց հաշիւը Պարսկաստանի մէջ չէ որ պիտի տեսնուի։ Ռուսիա 150 միլիոն հոգինոց տէրութիւն մըն է, որուն մէջ հայերը մէկ ու կէս միլիոն են լոկ։ Ո՞չ ոք կրնայ կենալ, որ այս մէկ ու կէս միլիոն հայերը, իրենց ազգին խղճալի վիճակն աննկատ թողած, Պարսկաստանի փրկութեան կամ Ռուսիոյ ազատագրութեան համար իրենք զիրենք զոհեն։ Ռուսիա ինքն իր մէջէն պիտի շտկուի, պիտի բարեկարգուի, պիտի զարգանայ շնորհիւ ժամանակին ոգւոյն և քաղաքակրթութեան անդիմադրելի հոսանքին, որ այն 150 միլիոն հոգինոց զանգուածը կը տանի նոր ճակատագրի մը, պարբերաբար կտրուած որոշ հանգրուաններով։

Այս մեծ հոսանքն իր գործը պիտի տեսնէ։ Զարմեր որ հայ ազգութեան մնացորդն ինքզինք յետին ապաստանաբանէ մըն ալ զրկէ՝ դէպքերու ընթացքը փոխելու անխորհուրդ որոշումով։ Ռուսիա կը վայելէ Արևմուտքի ամենէն ազատամիտ երեք ազգերուն—ֆրանսացիներուն, անգլիացիներուն և ամերիկացիներուն—սերտ բարեկամութիւնը, որոնք Ռուսիոյ ներքին վիճակը բնաւ արգելք չեն սեպեր իրենց համակրանքին ու նոյն իսկ իրենց դաշնակցութեան։ Այսպիսի տէրութեան մը հետ գէշ մարդ ըլլալ ինչ խելք է Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, որ Իթթիհադին հետ դաշնակից է, մինթէ գոհ է Իթթիհադին ամեն ըրածներէն ու չըրածներէն։ Ո՛չ հարկաւ, բայց առ քաղաքագիտութեան աչք կը գոցէ, կը համբերէ, կամ աւելի բան մը ընել չկրնալուն համար ձեռնթափ կը մնայ և կը զգուշանայ յայտնապէս խզուելէ։ Ռուսիոյ մէջ կը պատահին բաներ, որոնցմէ գոհ չենք անշուշտ. բայց մինթէ ասիկա պատճառ է, որ յայտնի հակառակութիւն ցուցունենք, կամ պայքար մղենք ռուս տէրութեան դէմ։ Ռուսիա կոչուած է մեծ դեր մը կատարելու Արևելքի մէջ, և եթէ չենք կրնար սիրաշահիլ զինք, գէթ մեզի դէմ չունենանք զինք։ Ասիկա է, կարծենք, ամեն ողջամիտ հայու հայեացքն օրուան խնդրոյն վրայ, որ կենսական նշանակութիւն ունի հայ ազգի համար, և Եփրեմ խանին Պարսկաստանէն մեկնելու որոշումն առհաւատչեայ մը կը սեպենք, թէ Դաշնակցութեան պետերն ալ, որոնք հարկաւ չարիք չեն կամենար ազգին, կը զգան, թէ տեղի չկայ աւելի յառաջ երթալու, և «գործն անուշի կապելու» միջոց մը կը որոնեն։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

(Հեռագրով)

Աքքերման, 22 դեկտեմբերի

Մի խումբ հայեր բողոքում ենք կաթողիկոսական անկանոն ընտրութիւնների դէմ և գովաբանում ենք Սուքիաս արքեպ.-ի և 27 բողոքող պատգամաւորների բարոյական և օրինաւոր վարմունքը։ Շատ ուրախ ենք, որ և մեր պատգամաւոր Զուբարը հրաժարվեց մասնակցել այդ ցաւալի ընտրութիւններին։

Աքքերման քաղաքի պատուիրակ՝
Հայկ Եղիազարեանց

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ ԵՒ ՄԱՀԱՑՈՂՆԵՐՈՒ ԹԻՒԸ

Ամերիկան, ըստ երևոյթին, կարծէք աշխարհիս ամենաբարեկեցիկ և ամենաառողջ երկիրը ըլլայ։

Եւ յիրաւի՝ այս երկրին մէջ չէք տեսներ մուրացիկ աղքատ մը, իսկ պաշտօնապէս հաստատուածներն ալ արդէն տեղական ապաստարանները կապրին։

Առողջապահութեան մասին սահմանուած են շատ մը յարմարութիւններ. օրինակ՝ ամեն գիւղի և քաղաքի մէջ կան առողջապահական զանազան հաստատութիւններ՝ մարզարաններ, լողարաններ և սպօրտ խաղալիքներ ու ամեն սեռի և հասակի համար։

Կառավարութիւնը ամենագլխաւոր հոգատարն է հասարակութեան առողջապահութեան. կառավարութիւնն ինչպէս որ արգիլած է գործարաններու, այլ հաստատութիւններու և հասարակաց զբօսավայրերու մէջ պատահած տեղը թքնել, բայց յատկապէս որոշ տեղերէն—նոյն իսկ քաղաքներ կան, ուր փողոցի մայթերու վրայ թքնելն իսկ արգիլուած է, և օրինազանցները տուգանքով կամ բանտարկութեամբ կը պատժուին—նոյնպէս հոգատար է բազմաբնակ շինութեանց վերաբերմամբ, ուր միշտ մաքրութեանց կը հսկէ, որպէսզի բնակիչները չհիւանդանան. իսկ շուկային մէջ կառավարական բժիշկները կենսական մթերքներու մաքրութեանը խստիւ կը հսկեն։

Ամէն դպրոցի այն աշակերտը կամ աշակերտուհին, որ տարափոխիկ հիւանդութեամբ վարակուած է, ոչ միայն հիւանդանոց կը փոխադրեն, այլ կարդացած գիրքերը և գործածած տետրակներն ալ կայրեն, իսկ գրասեղանն ու աթոռն ալ կախտահանեն՝ այսպիսով աշխատելով ամէն հակաառողջական դէպք անմիջապէս իր սաղմին մէջ խեղդել։

Հետևաբար՝ վերոյիշեալ առողջապահական պայմանները ունենալէ և նպաստաւոր յիշողները գործադրելէ յետոյ՝ տեսնենք, թէ Ամերիկան մահուան որչափ զոհ կուտայ ամեն տարի։

Վերջերս հրատարակուեցաւ Միացեալ-Պետութեանց հասարակական առողջապահութեան և ծովային հիւանդանոցներու ծառայութեանց բազմակողմանի գիտուն C. W. Stiles-ի կազմած՝ հասարակական առողջապահութեան տեղեկագիրը։ Այդ տեղեկագրէն մենք միայն մեզ հետաքրքրող թուանշանները առաջ կը բերենք իրենց պատճառներով։

Ամերիկայի մէջ տարեկան կը մեռնի 1.300,000 հոգի։ Մեռնողներէն շատ քիչերը միայն տարիքին առած են, դեռ չհասունցած այն անձինք, որոնք անպատասխանի փորձանքներու զոհ կերթան. իրականութիւն մը, որ Ամերիկան որչափ որ կուլտուրապէս կը յառաջդիմէ, այնչափ ալ այդ զոհերուն թիւը կաւելնայ։

Վերոյիշեալ թիւէն 500,000-ը կը մեռնի կարօտութենէն, 630,000-ը անհոգատար դէպքերէ, 35,000-ը ժանտատենդէն (մալարիա), typhoid-է կամ անմաքրութենէն, որ մուտք կը գործէ մարդուս մարմինը ուտելիքներու և խմելիքներու միջոցաւ. բայց այս 35,000 մահացողներու, դեռ 300,000 անձեր ալ կը բուժուին։

Այս typhoid-էն Ամերիկայի մէջ իւրաքանչիւր 100,000 անձէն կը մեռնի 46.5, Գերմանիոյ մէջ՝ 6.3, Զուիցերիոյ մէջ՝ 4.80 միայն, այսինքն Ամերիկան Գերմանիայէն եօթն անգամ, իսկ Զուիցերիայէն ալ տասն անգամ անմաքուր է։

Թոքախտը ցաւ մըն է, որ Ամերիկայի մէջ շատ կայ, և իւրաքանչիւր տարի այս ցաւէն կը մեռնին 150,000 անձեր և միևնոյն ժամանակ ալ այս ցաւով կը տառա-

---

ցողութիւն անգամ չունէք, թէ ինձ համար ի՛նչ բան էր այդ գնալ-գալը մօրաքոյրերիս մօտ... Եւ չէի խաղում ոչ մի օյին վինտ, ոչ էլ բէլխարդախաղ և ոչ էլ խմում էի մի սկահակ օղի։

Իսկ մայրիկս ասում է. «երեսի գոյնը»։ Դուք չը գիտէք, թէ ինչ ասել է «երեսի գոյն»։ Ո-ո-ո-չ, դա ինչ-որ մի սարսափելի բան է։ «Երեսի գոյն», քիթ, աչքեր, ականջներ, շրթունքներ, ձեռքեր, ազդրոսկրներ, մազեր. իսկ և իսկ հէնց դրանց մասին էլ խօսում էին մօրաքոյրերիս մօտ։

— Դու այսօր լաւ ես երևում աչքիս։ Երբէկ դու լաւ տեսք ունէիր։ Եթէ վաղն էլ դու այդպէս լաւ տեսք ունենաս։ Թող մի համբուրեմ քեզ. ինչքան լաւ ես դու այսօր։

Եւ այդ կանայք լիզում էին... լիզում էին... լիզում, պաչպչոտում ինձ ու երեսիս գոյնը փչացնում։ Զննում էին ինձ, ուղղում հիւսերս, լիֆս, գօտիս, աչքերս, քիթս—բոլորը։

Իսկ Ես։

Եթէ երազիս մէջ չը լինէր, այլ արթուն ժամանակ, ես կը կատաղէի։ Ես այդ ասում եմ ձեզ բոլորովին անկեղծօրէն և առանց չափազանցումների. ես կը կատաղէի, կը կծոտէի մայրիկիս, դէրձակուհուն, երեսիս գոյնը, մօրաքոյրերիս, մի խօսքով կը կծոտէի բոլորին։

— Սիրելի մայրիկ,—ասում եմ ես,—սատանան տանի, միթէ ես հէնց ամբողջ կեանքս այսպէս պիտի ապրեմ։

— Անգին զաւակս, կընտելանաս։

— Բայց ես չեմ կարող ընտելանալ, ես չեմ ուզում ընտելանալ։ Եթէ դուք, մայրիկ, ուզում էք պահել ինձ վանդակի մէջ, այն ժամանակ հարկաւոր էլ չէր ինձ ուսում տալ, կամ թէ պէտք էր տայիք մի այնպիսի զբաղմունք, որը տան մէջ ազատ ժամանակները անձանձրալի դարձնէր։

— Անգին զաւակս, դու դաշնամուր ունես։

— Ես ատում եմ երաժշտութիւնը. ես թքում եմ երաժշտութեան վրա. ես ուզում եմ բիլլեարդ խաղալ։

— Զաւակս, այդ ինչ ես ասում։

— Ես ուզում եմ օղի խմել, ծխախոտ ծխել, համալսարան գնալ, մազերս խուզել և երեխայ ունենալ։

Մայրիկս ուշաթափ եղաւ։

— Ես նախազգուշացնում եմ ձեզ, մայրիկ, որ այսօրվանից սկսած՝ մօրաքոյրերիս իւրաքանչիւր հարցին ես շարունակ պիտի պատասխանեմ միայն մի խօսք՝ «ակուշերկա»։

Եւ հասկանալի է։

Մայրիկս ուշաթափ եղաւ։

Իսկ ես էլ լաց եղայ։

Մայրիկս ուշքի եկաւ և աղաղակեց.

— Երեսիդ գոյնը։

Եւ ես վեր թռայ քնիցս, ոտից մինչև գլուխս սառը քրտինքով պատված։

Էլ—Դա

պէն 500,000 անձեր։ Այս ցաւով վարակուելու պատճառները շատ են, ինչպէս, օրինակ, գործարաններու անմաքուր օդը, թունալի գործերու վրայ աշխատիլը, աղքատութիւնը, անառողջ սնունդը և այլն։

Դեռ կայ աւելի գէշը, մատաղ սերունդին կոտորուիլը։ Այս վերջին հանգամանքը առաջ կուգայ տգիտութենէն, աղքատութենէն և կառավարութեան անհոգատարութենէն։

Ամերիկայի մէջ ծնած երախաներուն վեցէն մէկը կը մեռնի առաջին տարիի մէջ, իսկ երրորդը՝ հինգ տարին հազիւ բոլորած։

Ամերիկայի մէջ ամեն տարի տեղի կունենայ 1.000,000 տենդաբեր — malaria— դէպք, որմէ մօտաւորապէս 12,000 անձեր կը մեռնին։ Այս ցաւը շատ դանդաղօրէն կը հնձէ իր զոհերու կեանքը։ Հիւանդութիւնը կը յառաջանայ տեսակ մը մժղուկներէ։

Վերջերս յայտնուած է նոր ցաւի աղբիւր մը, hook-worn, որ տեսակ մը ճիճու է և որ սկսած է մարդկանց անհանգստացնել։ Այդ ճիճուն երկրի աւելի տաք կողմերը կը զարգանայ։

Այս բոլոր վերոյիշեալ մահուան և հիւանդութեան դէպքերու առթիւ՝ մամուլը կը դատապարտէ ինտելիգենցիան, որ ազգի գիտակից մասը կը կազմէ ու այնչափ հոգատար չի հետևիր ժողովուրդի կարիքներուն թարգման հանդիսանալու. կը դատապարտէ բազմաթիւ բժիշկներ, դիտել տալով թէ իրենց գիտութիւնը ործու համար կը պահեն, քանի որ ամեն տարի անչափ «ամերիկեան քաղաքացիներ հողին տակ կը դրուին». վերջապէս կը դատապարտէ տեղական, նահանգական և կեդրոնական կառավարութիւնները, որոնք ոչ այնչափ հոգատար են դէպի հասարակական առողջութիւնը և կարիքները։ Բոսթոնի ժողովրդական թերթերէն մին հետևեալ կերպով կը վերջացնէ իր առաջնորդողը. «Երկիր մը, որ հասարակապետական է, երկիր մը, որ հարուստ է, որ այնչափ բժիշկներ ունի, պէտք է որ ամեն տարի այսչափ զոհեր տայ. կարծենք՝ ոչ։ Կառավարութեան վրայ ծանր պարտականութիւն կայ, որովհետև կոչուած է ժողովուրդի բարօրութեան և առողջութեան հոգ տանելու. ան պէտք է աւելի լրջօրէն խնամատար ըլլայ դէպի ազգաբնակութիւնը և ամեն միջոց ձեռք առնէ պակսեցնելու մահացողներու և հիւանդացողներու թիւը, որովհետև այս կը պահանջէ ազգին բարգաւաճումը և երկրին պատիւը»։ Խ. Ե. Մեսրոբեան

ՕՐՎԱՅ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

— Կ. Պօլսից տեղեկացնում են, որ Աբդիւլ-Համիդի նախկին արարողապետ Աբդիւլ Րզզահ բէյը բուռն ագիտացիա է մղում քիւրդերի մէջ, նրանց ապստամբեցնելու համար։

— Կ. Պօլսում պարլամենտական ճգնաժամը օրէ-օր մեծանում է։ Պարլամենտի անկախները սուլթանին մի յայտարարութիւն ուղարկեցին, որով տեղեկացնում են, որ եր.-թիւրքերի հետ համաձայնութեան գալը անհնարին է դարձել։

— Կ. Պօլսում լուրեր են տարածվել, որ իբր թէ մակեդոնական կենտրոնական կոմիտէն կոչ է ուղղել բոլոր տեղական կոմիտէներին Մակեդոնիայում ապստամբութիւն յարուցելու համար։

— Բէլգրադից հեռագրում են, որ վերջերս թիւրքերը սկսել են յարձակումներ գործել չերնոգորական սահմանագլխային վայրերի վրա։ Այդ պատճառով չերնոգորական կառավարութիւնը դիմել է մեծ պետութիւններին, նրանց աջակցութիւնը խնդրելով։

— Ռուսաց արտաքին գործերի մինիստրութեան մէջ դեռ ես ոչ մի տեղեկութիւն չէ ստացված չերնոգորական կառավարութեան պետութիւններին դիմելու մասին։ Այս դիմումի պատճառը իբր թէ թիւրքերի վերջին յարձակումներն են, որոնք կատարվել են չերնոգորական սահմանագլխի վրա։

— Վերջին լուրերին նայած, Էնվէր և Ֆէթհի բէյերը պատրաստվում են միաժամանակ յարձակումներ գործել իտալացիների վրա Տրիպոլիսի և Կիրենայիկէի այլևայլ տեղերից։

— Կ. Պօլսից տեղեկացնում են, որ հակառակ գերմանական դեսպանի ներկայացրած բողոքի, այնուամենայնիւ իտալական բանկերը օսմ. պետութեան մէջ ես փակված են մնում։

— Պէկինում լուրեր են տարածվել, որ իբր թէ չին յեղափոխականները աջակցութեան խոստում են ստացել եապոնական կառավարութեան կողմից, եթէ վերջինս ի տրիտուր իր աջակցութեան կը ստանայ Մանջուրիայի հարաւային մասը։

— Չինական Թուրքեստանում յուզումնալի դրութիւն է տիրում։ Մասնաւոր տեղեկութիւններին նայած, Կանգուսում մահմեդականները յարձակվել են չինացիների վրա և ջարդել նրանց։ Մահմեդականները արշաւում են Կաշգարի վրա, շարունակելով անողոք ջարդը։

— Իւանշիկայը, հակառակ չինական կայսրուհու հրամանի՝ չին յեղափոխականների հետ համաձայնութիւն կայացնելու և դինաստիան ենթարկելու նկատմամբ, ճգնում է փոփոխել համաձայնութիւնը։ Այս պատճառով չին հանրապետականների շրջաններում վրդովմունք է տիրում։

— Չին հանրապետականների պարագլուխ Սուն-Եատ-Սենը պաշտօնապէս ծանուցել է պետութիւններին իր ընտրութեան մասին, յայտնելով միաժամանակ, որ Չինաստանը մտնում է հանրապետական կարգերի շրջանը։

— Պէկինից հաղորդում են, որ Իւանշիկայը հրաժարական է տուել, պատճառաբանելով որ իր կեանքի դէմ վերջերս դաւադրութիւն է եղել կազմված։ Սակայն լուրեր են պտտում, որ այս դաւադրութեան հեղինակը ինքն է, որպէսզի հրաժարվելու պատճառ ունենայ։

— Օդեսսայում սկսվել է 4-րդ Պետական Դումայի ընտրութիւնների առիթով նախընտրական պայքար։ Առաջադիմականների թեկնածուն է յայտնի փաստաբան Րապպօպօրտ։

— Թէօդոսիա ժամանած ռուսահպատակ մահմեդականները պատմել են, որ թիւրք կառավարութիւնը, երբ նրանք վերադառնալիս են լինում Մեկկայից, հարկադրել է նրանց խոշոր գումարներ տալ պատերազմական կարիքների օգտին։

— Թէհրանի կառավարութիւնը նշանակել է մի յատուկ մասնաժողով, որը պիտի կազմակերպէ մէջլիսի ընտրութիւնների գործը։

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏԵՐ. ՀԵՌԱԳՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾ.
26 դեկտեմբերի

ՆԻՒ-ԵՈՐԿ. Անսովոր ցրտեր են։ Ցրտից սառեցին չորս մարդ։

ՐԷԴՎԻԳ. (Մինէզօտա նահ.) ցրտից պայթած երկաթուղագծերից գնացքը դուրս ընկաւ. 20 մարդ վիրաւորվեցին։

ՍՕՖԻ. Ուժեղ ծովային փոթորիկ է։ Հաբաւի հետ նաւագնացութիւնը ընդհատված է։

ԼՕՆԴՕՆ. Հաստատվեց ծովային-զինուորական շտաբ երեք բաժանմունքներով։ Շտաբի առաջին կառավարիչ նշանակվեց փոխ-ծովակալ Տրուբրիջը։ Ծովակալութեան մէջ նշանակվեց նոր քաղաքացիական լորդ իբրև օգնական լորդ-վերահսկիչին, որ կառավարելու է նաւատորմի կառուցման մասը։

Ամբողջ մամուլը համակրանքով է խօսում ծովային շտաբ հաստատելու մասին։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Ե. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

Высочайше Утвержденное Русское Обществ. Пароходства и Торговли, учрежд. въ 1856 г.
ՆԱՒԱԳՆԱՑՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԻ ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ.
Ձմերային երթևեկութիւն
ՂՐԻՄ-ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԳԻԾ
Մեկնում են Բաթումից
I Փոստային-մարդատար շոգենաւեր.
Երեքշաբթի ժամի 1-ին գիշերը, շրջանակի գծով.
Հինգշաբթի » 1 » »
Շաբաթ » 12 » ուղղակի »
II Մարդատար շոգենաւեր.
Երկուշաբթի ժամի 2-ին ցերեկը, շրջանակի գծով
Շաբաթ » 2 » » »
III Մարդատար-ապրանքակիր շոգենաւեր.
Երեքշաբթի կէս գիշերին, շրջանակի գծով.
Ուրբաթ » » » »
Ժամերը Պետերբուրգի են։
ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՓՈՍՏԱՅԻՆ ԳԻԾ
Կանոնաւոր հաղորդակցութիւն դէպի Ալէքսանդրիայի, Բոլգարիայի, Մակեդոնիայի, Սերբիայի, Անատոլիայի-Պարսից-Ծոցի (Персидскій заливъ) գծերի բոլոր նաւահանգիստները։
ԲԱԼՏԻԱԿԱՆ ԳԻԾ
Կանոնաւոր հաղորդակցութիւն ուղղակի Պետերբուրգ-Րիգա, Լիբավա և Րէվել։
Տոմսակները կարելի է գնել Թիֆլիսի գրասենեակում, Վելյամինովսկայա փողոց, № 18.
Հեռախօս № 11.
Ընդունվում են եւ ապահովագրվում են ապրանքներ ձեռնտու պայմաններով։
Գործակալ՝ Ս. Խ. Սուլխանեանց
(շ.) 0—30

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

(Ձմերային երթևեկութիւն)
(Ժամերը նշանակված են Թիֆլիսի ժամանակով)

ԹԻՖԼԻՍԻՑ ՄԵԿՆՈՒՄ Է

ԲԱԳՈՒ՝ արագ № 2 գնացքը՝ (I, II և III կարգի վագոն.) 10 ժ. 20 ր. առաւ., Աղստաֆա է հասնում 12 ժ. 44 ր. կէսօր., Գանձակ՝ 3 ժ. 18 ր. ցեր., Եւլախ՝ 4 ժ. 52 ր. ցեր., Հաջի-Կաբուլ՝ 8 ժ. 35 ր. երեկ., Բագու՝ 11 ժ. 43 ր. գիշ.։ Մարդատար № 6 գնացքը՝ (միայն I և II կարգի վագոն.) 3 ժ. 33 ր. ցեր., Աղստաֆա է հասնում 6 ժ. 29 ր. երեկ., Գանձակ՝ 9 ժ. 46 ր. երեկ., Եւլախ՝ 11 ժ. 53 ր. գիշ.՝ Հաջի-Կաբուլ՝ 4 ժ. 20 ր. գիշ., Բագու՝ 8 ժ. 11 ր. առաւ.։ Փոստատար № 4 գնացքը՝ (բոլոր կարգերի վագոններով) 11 ժ. 18 ր. գիշ., Աղստաֆա է հասնում՝ 2 ժ. 12 ր. ցեր., Գանձակ՝ 5 ժ. 29 ր. առաւ., Եւլախ, 7 ժ. 30 ր. առաւ., Հաջի-Կաբուլ՝ 12 ժ. 01 րոպէին կէսօրվայ, Բագու՝ 4 ժամ 52 րոպէին ցերեկվայ։ Խառն № 106 գնացք՝ (IV կամ III կարգի վագոններով, երբ կարևորութիւն պատահի) 6 ժ. 32 ր. առաւ., Աղստաֆա է հասնում 10 ժ. 42 ր. առաւ., Գանձակ՝ 2 ժ. 57 ր. ցեր., Եւլախ՝ 6 ժ. 25 ր. երեկ., Հաջի-Կաբուլ՝ 1 ժ. 16 գիշ., Բագու՝ 7 ժ. 12 ր. առաւ.։

ՋՈՒԼՖԱ-ԵՐԵՒԱՆ՝ Մարդատար № 74/75 գնացքը՝ (բոլոր կարգի վագոններով) 11 ժ. 48 ր. գիշ., Ղարաքիլիսա է հասնում 7 ժ. 01 ր. առաւ. Ալէքսանդրօպօլ՝ 10 ժ. 31 ր. առաւ., Էջմիածին կայար.՝ 3 ժ. 45 ր. ցեր., Ուլուխանլու՝ 4 ժ. 12 ր. ցեր.։ (Առանց Երևան մտնելու։ Սակայն Ուլուխանլուից առանձին գնացքը Երևան ուղևորվում է 4 ժ. 37 ր. ցեր., և Երևան հասնում 5 ժ. 20 ր. երեկոյեան)։ Նախիջևան՝ 9 ժ. 26 ր. երեկ., Ջուլֆա՝ 11 ժ. 10 ր. երեկ.։ Մարդատար-ապրանքատար № 78/79 գնացքը. 5 ժ. 34 ր. երեկ., Ղարաքիլիսա է հասնում՝ 12 ժ. 48 ր. գիշ., Ալէքսանդրօպօլ՝ 4 ժ. 32 ր. գիշ., Էջմիածին կայարան՝ 4 ժ. 41 առաւ., Երևան՝ 11 ժ. 06 ր. առաւ., և այլևս դէնը չէ գնում։

ԲԱԹՈՒՄ՝ Մարդատար № 5 գնացքը՝ (բոլոր կարգի վագոններով) 5 ժ. 45 ր. երեկ., Միխայլօվօ է հասնում 9 ժ. 51 ր. եր., Բաթում՝ 6 ժ. 26 ր. առաւ., Փոստատար № 3 գնացքը՝ (բոլոր կարգի վագոններով 9 ժ. 50 ր. առաւ., Միխայլօվօ է հասնում 1 ժ. 56 ր. կէսօր., Բաթում՝ 11 ժ. 13 ր. գիշ.։ Մարդատար № 7 գնացքը՝ (II և III կարգի վագոններով) 10 ժ. 38 ր. գիշ., Միխայլօվօ է հասնում 3 ժ. 08 ր. գիշ., Բաթում՝ 1 ժ. 42 ր. կէսօրին։

ԲՈՐԺՈՄ՝ մարդատար № 9/66 գնացքը՝ (բոլոր կարգի վագոն.) 3 ժ. 23 ր. ցեր., Գօրի է հասնում 6 ժ. 02 ր. երեկ., Բորժոմ՝ 9 ժ. 02 ր. գիշ.։

ԹԻՖԼԻՍ Է ՀԱՍՆՈՒՄ

ԲԱԳՈՒԻՑ՝ Մարդատար № 5 գնացքը՝ 5 ժ. 07 ր. երեկ.։ Փոստատար № 3 գնացքը՝ 8 ժ. 54 ր. առ.։ Արագ № 1 գնացքը՝ 9 ժ. 56 ր. գիշ., որը այլևս դէնը չէ գնում։ Խառն № 107 գնացքը՝ 9 ժ. եր.։

ՋՈՒԼՖԱ-ԵՐԵՒԱՆԻՑ՝ փոստատար № 72/73 գնացքը՝ 8 ժ. 25 ր. առաւ.։ Մարդատար-ապրանքատար՝ № 80/81 գնացքը՝ 1 ժ. 40 ր. ցերեկվայ։

ԲԱԹՈՒՄԻՑ՝ Մարդատար № 6 գնացքը՝ 2 ժ. 50 ր. ցերեկ., Փոստատար № 4 գնացքը՝ 10 ժ. 28 ր. գիշ.։ Մարդատար № 8 գնացքը 5 ժ. 33 ր. առաւ. (այս գնացքը Բագու չէ գնում)։

ԲՈՐԺՈՄԻՑ՝ Մարդատար № 6/10 գնացքը՝ 7 ժ. 58 ր. առաւօտեան։

Ծանօթութիւն.—Ձմերային երթևեկութեան միջոցին որոշված է Թիֆլիսից Պետերբուրգ (յետ և առաջ) անմիջական, առանց վագոն փոխելու հաղորդակցութիւն՝ Բագուի-Րօստօվի-Խարկովի վրայով Անդրկովկասեան գծի արագ №№ 1 և 2 գնացքներով։ Գնացքում լինելու է մէկ միքստ վագոն I և II կարգի և մէկ վագոն III կարգի. բոլոր տեղերը պլացկարտերով են։

Նոյնպէս հաստատվում է Թիֆլիս-Մոսկվա յետ և առաջ, առանց վագոն փոխելու, հաղորդակցութիւն՝ Բագուի-Րօստովի և Կօզլովի վրայով՝ արագ № 1 և 2 գնացքներով։ Գնացքում լինելու է Միջազգային ընկ. մէկ միքստ վագոն I և II կարգի, որի համար վերցվելու է յաւելեալ արժէք. ամեն մէկ հազար վերստին 8 ր. I կարգում և 6 ր. II կարգում։ Թիֆլիսից-Մոսկվա հաշվում է 2877 վերստ։

Առանց վագոն փոխելու հաղորդակցութիւնը Թիֆլիս-Բագու-Րօստով յետ և առաջ կատարվելու է արագ № 1 և 2 գնացքներով։ Բոլոր կարգերի տեղերը պլացկարտով են։

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
ԲԺՇԿԱՊԵՏ Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ
Հիմնված 1880 թ.
(Կուկիա, Վօրօնցովի արձանի հանդէպ)
Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից
ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ
«606»-Ի ՆԵՐԱՐԿՈՒՄ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ՝ 11—12 ժ.
Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան վեներական (սիֆիլիս) հ.։
Բ. Գ. ԱՂԱՍԱՐԵԱՆ—9—10 ժ. ներքին և երեխայոց հիւ.։
Կ. Մ. ՉԻԿՕՎԱՆԻ—9½—10 ժ. աչքի, ներքին և նեարդային։
Ջ. Ի. ԲԱԲԱՆԱՍԵԱՆ—10—11 ժ. մանկաբարձութեան, կանանց և երեխայոց հ.։
Ն. Տ. ՄՈՒԼԻՆ—10—12 ժ. ականջի, կոկորդի և քթի հիւ.։
Մ Գ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ—11—12 ժ. մորթու, վեներական, վիրաբուժութեան և միզասեռ. հ.։
Ա. Մ. ՓՈՒՂԻՆՕՎ—12—1 ժ. ներքին և երեխայոց հիւ. և ծաղկահատ.։
ԿԻՆ ԲԺԻՇԿ Պ. Ս. ԶԻԼԲԵՐՇԱՑ—12½—1 ժ. մանկաբարձ., կանանց և երեխայոց հ.։
Գ. Ե. ԳՈՒՐԳԷՆՕՎ—1—1½ ժ. մանկաբարձ., կանանց և երեխայոց հ.։
Ա. Պ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ—1—1½ ժ. ներքին և երեխայոց հիւ.։
ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ՝
ԿԻՆ ԲԺԻՇԿ Պ. Ս. ԶԻԼԲԵՐՇԱՑ—6—6½ ժ. մանկաբարձ., կանանց և երեխայոց հ.։
Մ. Գ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ—6—7 ժ.։
Վճարը 50 կ.։ Չքաւորները ձրի։ Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին։
Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝
Բժշկապետ Բ. Նաւասարդեան
3. 0—130

ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Տ. ԳԷՈՐԳԲԷԳԵԱՆ
Աչքի հիւանդութիւններ
Առաւօտեան ժամը 10—1.
Երեկոյեան ժամը 5—7.
Վելեամինովսկայա փողոց, № 8.
(կ. շ.) 416. 100—67

ԲԺԻՇԿ
Ե. Ի. ՄԻՆԱՍԵԱՆՑ
Ներքին, երեխայոց և ստամոքսա-աղիքային հիւանդութիւններ։
Պրոֆ. Mathien -ի մասնագիտական կլինիկայից—Պարիզում։
Ընդունելութիւնը (առաւ. ժ. 9—11. (երեկ. ժ. 5—7.
Ելիզավետինսկայա փող. № 39. տէլ. № 1067.
(կ. շ. ու.) 669. 100—93

ԲԺԻՇԿ
Գ. Ն. ՄԱՂԱՔԵԱՆ
ՆԵՐՔԻՆ ԵՒ ԵՐԵԽԱՅՈՑ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
Առանձնապէս ՍՏԱՄՈՔՍԻ և ԱՂԻՔՆԵՐԻ
Ընդունելութիւնը) 10—11 ժ. առ. (երեխաների)
ամեն օր) 5—7 ժ. երեկ. (ընդհանուր)
Միքայէլեան փող., № 36. տէլէֆօն 388.
(շ.ու.կ.) 761. 100—60

ԲԺԻՇԿ
Ց. ՄԵԼԻՔ-ՆՈՒԲԱՐԵԱՆ
(ՏԷՐ-ՄՈՎՍԻՍԵԱՆ)
Ներքին և երեխայոց հիւանդութիւններ
(Մասնագիտ. ԹՈՔԵՐԻ հիւանդութիւններ)
Ընդունե- (առաւօտեան ժ. 12—1-ը։
լութիւնը (երեկոյեան ժ. 4—6-ը։
Բէբուտովսկայա, № 66.
(ա.օ.) 1035. 100—48

ԲԺԻՇԿ
Ա. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ
Մասնագէտ սիֆիլիս (606), միզասեռական, վեներական և կաշուի հիւանդութիւնների։ Էլեքտրաբուժութիւն։
Ընդունե- (12½—2 ժ. ցերեկվայ։
լութիւնը (5—7 ժ. երեկոյեան։
ամեն օր (Կանանց համար՝ 2—3 ժ. ցեր.
ԿԻՐԱԿԻ ՕՐԵՐԸ առ. ժ. 9—10-ը։
Սօլօլակ, Բէբուտովսկայա, № 33 (անկիւն Պասկեվիչի փողոցի)։ Տէլէֆօն № 1175.
(ե. հ.կ.) 888. 100—47

ԲԺՇԿՆ. ՖԷԼԴՇԷՐ
Ա. Գ. ԵՍԱՅԵԱՆ
Սրսկումներ, տրիպէրի լուացումներ, վիրաբուժութիւն, մասսաժ, էլեքտրականութիւն։ Հիմնաւոր բուժումն սուր և խրոնիք. տրիպէրի, սերմնահոսութեան, սեռական թուլութեան և անկարողութեան՝ հմուտ բժիշկ. ցուցմունքով։ Օտարերկրեայ հիւանդներին գրաւոր խորհուրդներ և բժէլցիւներ (վճարը 3 ր.)։ Եկւորներին ցոյց եմ տալիս հմուտ մասնագէտ բժիշկների բոլոր հիւանդութիւնների, նաև կանանց և ծննդաբեր. հիւանդ. բժիշկների։ Ծառայողներին և աշակերտ-աշակերտուհիներին բժ. օգնութիւնը մեծ զիջումով։ Իմ կազմած «Գաղտնի հիւանդութիւնների բժշկարանը», գինը 50 կօպ., կարելի է պահանջել ինձանից կամ Թիֆլիսի բոլոր հայ գրախանութներից նալօժով։ Ընդունելութիւնը՝ կանանց 2—3 ժ., տղամարդկանց 3—4 ժ. ամեն օր։ Հասցէս. Тифлисъ, Семеновская ул., № 9, Վօրօնցովի արձանի մօտ։
(ե.հ.կ.) 892. 50—43

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

М. А. Гажонія
ПРИНИМАЕТЪ ОБЪЯВЛЕНІЯ
для мѣстныхъ и столичныхъ повременныхъ изданій, а также состоитъ агентомъ
ПО ПРІЕМУ ОБЪЯВЛЕНІЙ
т/д. Л. и Э. Метцль и К-о, и акціонернаго об-ва „Анонсъ",
ПО РАЗВѢСКѢ ПЛАКАТОВЪ НА
станціяхъ желѣзныхъ дорогъ, пароходствахъ и трамваяхъ. Адресъ: Тифлисъ, „Отель Имперіаль", уголъ Кирочной и Михайловскаго просп. Телефонъ № 925. Пріемъ ежедневно: утромъ отъ 8—9 ч., вечеромъ от 4—5½ ч.

ԹԷՈԴՈՍԻԱՅԻ հայոց եկեղեցու համար
ՀԱՐԿԱՒՈՐ Է
բարոյական և համեստ վարք ու բարքով, եկեղեցական արուեստին հմուտ և աջողակ ձայնով
մի երիտասարդ ՍԱՐԿԱՒԱԳ
կամ նրան փոխարինող յարմարաւոր սպասաւոր։ Գերադասելի են եկեղեցական խումբ պատրաստողները, երգի դասեր աւանդողները։ Պայմանների մասին դիմել՝ Θеодосія. Приходскому священнику А. Варданянцу.

ԽՈՇՈՐ ՍԻՒՐՊՐԻԶ
Կեանքի մէջ մէկ անգամ!!!
600 ԱՌԱՐԿԱՆԵՐ միայն 3 ր. 90 կ.
1. Շքեղ ժամաց.-անկէր՝ ուղիղ ընթացքով, 6 տ. երաշխաւորութեամբ։
2. Կանացի գեղեցիկ մատանի ամերիկ. ադամանդով։
3. Կանացի հրաշագեղ մանեակ բազմաթիւ մարգարիտներով և պատենային փականով։
4. Կանացի շքեղ եւ էլեգանտ ապարանջան ամերիկ. «Դուբլէ» ոսկուց։
5. Գրպանի շքեղ նէսէսսէր՝ 4 առարկայ։
6. Մի շքեղ օղ՝ ամերիկ. ադամանդ. և պատ. փականով։
7. Էլեգանտ եւ շքեղ կաշուէ պորտմոնէ։
8. Ալբոմ՝ 50 հեռաքրք. նկարազարդերով։
9. Դ-ր ԿՕԽԻ ծխափող-ապարատ անվնաս ծխելու համար։
10. Մեխանիկ. ծաղրող մկրատ՝ շքեղ փուտլեարի մէջ։
11. Նոյնպէս եւ 600-ից աւելի հեռաքրք. եւ օգտակար առարկաներ։
Բոլոր 600 առարկաների համար, հաշւելով և ժամացոյցը, առնում ենք միայն 3 ր. 90 կ. (ժամացոյցն առանձին արժէ նոյն գինը)։ Վերադիր վճ. ուղարկելուց մէկից մինչև 3 զարնիտուրի համար հաշւվում է 55 կ., Սիբիր՝ 95 կ.։ Հասցէն՝ О-ву „МЕРКУРІЙ", Лодзь. С. 11. 2ը հաւանած դէպքում փողը վերադարձնում ենք։
(կ.շ.) (В. 83215) 1147. 6—6

ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՆՈՒԷՐ
Երեխաների համար
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ ինքնուրոյն գրուածքներից և ժողովրդական նիւթերից կազմած գունաւոր պատկերազարդ
Մանկական Գրադարանը.
Հրատ. ԻՆԺ. Մ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ և ԸՆԿ.
1) «Շունն և կատուն» . . . . . . 25 կ.
2) «Անբաղդ վաճառականներ» . . 35 կ.
3) «Գառնիկ ախպէր» . . . . . 50 կ.
4) «Անյաղթ աքլորը» . . . . . . 15 կ.
5) «Միտը» . . . . 15 կ.
6) «Ուլիկը» . . . . 15 կ.
7) «Աղուէսը» . . . . 15 կ.
8) «Տէրն ու ծառան» . . . . . . 15 կ.
9) «Խօսող ձուկը» . . . . 15 կ.
10) «Գիքորը» . . . . 50 կ.
11) «Մի կաթիլ մեղրը» . . . . . 50 կ.
12) «Փոքրիկ ձկնորսը» . . . . . . 40 կ.
13) «Լեզուն կտրած ծիտիկը» . . . 40 կ.
14) «Ոսկի քաղաքը» . . . . 25 կ.
Դիմել Թիֆլիսի գրավաճառներին և Փ. Վարդազարեանին՝ Тифлисъ, Вельяминовская ул. 22.
(17,20,28) 1168. 3—3

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ
„ԱՂԲԻՒՐ-ՏԱՐԱԶԻ" ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ
ԳԵՂԱՓՆՋԻԿ ՕՐԱՑՈՅՑ
1912 Թ.
Հիասքանչ, պատկերազարդ, մեծադիր.
ԳԻՆՆ Է 50 կ., ճանապարհածախսով 60 կ., փառակազմ 1 ր.։ Գումարով գնողներին 20% զեղչ։ Վերադիր վճարով պատուէրներ չեն կատարվում։
Դիմել՝ БЮРО ПЕЧАТИ, Тифлисъ, Головинскій пр., 41.
(շ. ու. կ.) 30. 4—1

Առեւտրի եւ Արդիւնաբերութեան Մինիստր. տնօրէնութեան ներքոյ գտնվող
Տ. Մ. ՓԻԼՕՅԵԱՆԻ
ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ԿՈՒՐՍԵՐՈՒՄ
Թիֆլիս, Միքայէլեան պր. 24/4. Տէլէֆօն № 976.
Տալիս են երկսեռ անձերին մասնագիտական առևտրական կրթութիւն։
Դասընթացքն աւարտողներին տրվում են ատտեստատներ։
Գործնական գրագրութիւնները կատարվում են կուրսերում՝ Լոնդոնի Pitman և Պարիզի Pigier դպրոցների ձևով կազմակերպված Muster-Comptoir-ում։ Նիւթերն առնվում են իրական կեանքից։ Առարկաներն են. ա) պարտադիր. 1) Հաշւապահութիւն (պարզ, իտալ., գերմ., ֆրանս., ամերիկակ., բանկային և գործարանական). 2) Առևտրական թւաբանութիւն. 3) Քաղաքատնտեսութիւն. 4) Օրէնսգիտութիւն (առևտրական իրաւունք, մուրհակի կանոնադրութիւն). 5) Առևտրական թղթակցութիւն. 6) Թւաբանութիւն համրիչի վրա. 7) Վայելչագրութիւն, արագագրութիւն (ամենավատ ձեռքի ուղղումն), բ) ոչ-պարտադիր. 1) Օտար լեզուներ. 2) սղագրութիւն. 3) դակտիլօգրաֆիա (ըստ ... և ուր.) և 4) առևտր. թղթակցութիւն օտար լեզուներով։ Զբաղմունքները կատարվում են և դաս-դաս։ Ունկնդիրների թւի շատութեան պատճառով բացվում է երկրորդ զուգընթաց բաժանմունք, որը մանաւանդ յարմար է օտարաքաղաքացիների համար։ Ունկնդիրների թիւը սահմանափակված է։ Պարապմունքների սկիզբը յունվարի 15-ին։ Խնդիրների ընդունելութիւնը առ. ժամը 10—12-ը և երեկ. 4—7-ը։ Ծրագիրը և կանոններն ուղարկվում և տրվում են ձրիաբար կուրսերի շէնքում։
(ա. օ.) 1193. 0—3

ՅԱՅՏԱԾ Է 1912 Թ. ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
ՀՈՎԻՏ
ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ
ՀՐԱՏԱՐԱԿ. VII ՏԱՐԻ
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆԸ
Տարեկան . . . . 4 ր. —
Կէս տարին . . . . 2 ր. 50 կ.
Ամսական . . . . — 50 կ.
Արտասահմանի տարեկան 12 ֆր., կէս տարին 7 ֆր.
ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՉԻ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ
Խմբագրութեան հասցէն՝ Редакція армянскаго журнала „ОВИТЪ", Тифлисъ. Արտասահմանից՝ Rédaction de journal arménien «HOVIT», Tiflis (Caucase, Russie).
(ա.օ.) 1196. 5—4

ОБЪЯВЛЕНІЕ
Симъ объявляемъ, что въ скоромъ времени въ гор. Баку открывается контора объявленій съ обезпеченнымъ залогомъ подъ фирмою
первая на Кавказѣ Международная контора Объявленій
„КАВКАЗЪ"
Контора объявленій будетъ производить пріемъ объявленій и подписки во всѣ мѣстныя, иногороднія и заграничныя газеты и журналы.
Пріемъ объявленій НА ВОСТОЧНЫХЪ ЯЗЫКАХЪ. Пріемъ подписки
А также будетъ издавать широкораспространенныя рекламы на всѣхъ языкахъ, какъ то: плакаты, брошюры, прейскуранты и пр.
Пріемъ переводовъ на русскій, армянскій, грузинскій, татарскій (персидско-адербежанскій) и на другіе языки, гарантируя точность перевода.
О днѣ открытія и адресъ К-ры будетъ объявлено особо во всѣхъ газетахъ.
Временный адресъ: БАКУ, Николаевская ул. ред. газ. „Ени-Иршадъ". Тел. 21—12 и 15—02. Почтовый ящикъ № 258.
Съ почтеніемъ Г. Яковлевъ, П. Джалагонія и А. Мурадовъ.
1179. 5—3

Типографія канцеляріи Намѣстника Его Императорскаго Величества на Кавказѣ, Лорисъ-Меликовская улица, домъ казенный.